

KETTU

Käyttätymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa

1/2024

Käyttätymistieteellinen tutkimuskatsaus

Käyttätymistieteellinen tutkimuskatsaus on valtioneuvoston kanslian *Käyttätymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa* (Kettu)-hankkeen koordinoima tietokooste, jossa on uusimpia tutkimustuloksia maailmalta ja Suomesta tiivistettyinä valmistelijoiden ja päätöksentekijöiden käyttöön. Käyttätymistieteellisten tutkimuskatsausten valmisteluun osallistuu tutkijoita/tutkimusryhmiä yliopistoista ja ammattikorkeakouluista eri puolilta Suomea sekä vierailevia asiantuntijoita. Tutkimuskatsaus ilmestyy neljä kertaa vuodessa, kolmen kuukauden välein.

Tutkimuskatsauksen jakelu on laajasti sähköpostilla aiheesta kiinnostuneille valtion- ja julkisen hallinnon toimijoille, asiantuntijoille ja tutkijoille jotka voivat ilmoittautua jakelulistalle tämän linkin <https://link.webropol.com/s/jakelulista> tai alla olevan QR-koodin kautta. Tutkimuskatsaus on myös vapaasti saatavilla verkossa valtioneuvoston kanslian sivuilla vnk.fi/kayttaytymistieteellinen-toiminta.

Lisätietoja:

erityisasiantuntija Maarit Lassander

maarit.lassander@gov.fi

erityisasiantuntija Emmi Korkalainen

emmi.korkalainen@gov.fi

Sisältö

1	Käyttäytymistieteet osana julkista hallintoa	4
1.1	Oikeudenmukainen lopputulos ei riitä – myös menettelytapojen pitää olla oikeudenmukaisia.....	4
1.2	Mitä opimme käyttäytymisen muuttamisesta pandemian aikana? Interventiot lupaavia, mutta räätälöintiä ja osallistamista tarvitaan.....	6
1.3	Yksilön käyttäytymiseen keskittyminen voi heikentää tukea yhteiskunnallisille ratkaisuille.....	7
2	Demokratian vahvistaminen: kuuleminen, osallisuus ja yhdenvertaisuus	9
2.1	Yhteiskunnallisen osallistumisen esteet ja kannustimet.....	9
2.2	Yhdenvertainen osallisuus kaupunkisuunnittelussa	10
2.3	Politiikan tilat ja sidosryhmien kuuleminen EU:ssa	11
2.4	Kuulemisten rooli deliberatiivisessa demokratiassa	12
2.5	Kenen ääni kuuluu uutismediassa?.....	13
3	Käyttäytymistaloustiede	15
3.1	Oma etu on yhteydessä paternalististen politiikkatoimien hyväksyttävyyteen	15
3.2	Eturistiriidoista (conflict of interest) viestiminen voi vahvistaa päätöksenteon vinoumia	16
3.3	Korkeakaloristen ruokien verotus ei välttämättä vähennä kokonaiskalorimäärää	17
3.4	Tupakkatuotteiden alaikärajan nostaminen 21-vuoteen vähentää tavanomaista sekä sähkötupakointia	18
3.5	Julkisen huomion saaminen saattaa vähentää altruistista käyttäytymistä.....	19
4	Terveys ja hyvinvointi	21
4.1	Normalisaatioprosessiteoria tarjoaa välineitä toimeenpanoprosessien tarkasteluun.....	22

4.2	Käyttäytymisen muutospyörää/COM-B:ia ja normalisaatioprosessiteoriaa hyödyntävä tutkimusprojekti terveydenhuollon toimeenpanokyvykkyyden vahvistamiseksi ja arvioimiseksi.....	24
4.3	PRISM on kattava ja kontekstin huomioiva viitekehys toimeenpanon suunnitteluun, toteutukseen, ylläpitoon ja arviointiin	27
4.4	CICI-viitekehys huomioi monimutkaisten interventioiden kontekstin osana toimeenpanoa	29
4.5	Miten tukea terveyden yhdenvertaisuutta ja ehkäistä eriarvoisuutta osana interventioiden kehittämistä ja toimeenpanoa?	31
4.6	Toimeenpanostrategioiden koonti auttaa tukemaan toimeenpanoa monipuolisesti ja monitasoisesti	34
5	Työelämä.....	38
5.1	Kokemus prososiaalisesta vaikutuksesta ja prososiaalinen käyttäytyminen vahvistavat toisiaan	38
5.2	Prososiaalinen motivaatio on hyödyllinen sekä työntekijän että organisaation näkökulmasta.....	39
5.3	Akuutti stressi vaikuttaa halukkuuteen auttaa muita	41
5.4	Prososiaalisuus osana kansanterveyttä	42
6	Kestävä kehitys	44
6.1	Globaalisti edustava otos ilmastonmuutostoimista ja politiikkatoimista	44
6.2	Prososiaalisuutta ja sisäisiä tavoitteita ja tarpeita korostava tarinallinen ilmastoviestintä tavoittaa PK-yritykset talouspohjaista ilmastoviestintää tehokkaammin	45
6.3	<i>This is fine</i> : Ilmastonmuutosmeemeille altistuminen lisää ilmastokampanjoimaisaiteita.....	47
6.4	Käyttäytymistieteellisiä näkökulmia Yhdysvaltain ilmastopolitiikkaan liittyvän kysynnän, tarjonnan ja polarisaation haasteisiin	48
6.5	Kattava näkökulma käyttäytymistieteiden soveltamiseen ilmastonmuutoksen hidastamisessa.....	50
6.6	Käyttäytymistiedon hyödyntäminen pientilallisten vakuutusvalinnassa on taloudellisesti kannattavaa	51
7	Henkinen kriinkestävyys ja informaatioturvallisuus	53
7.1	Twitterin käyttö ennustaa merkittäviä vaikutuksia hyvinvointiin, polarisaatioon sekä kuuluvuuden tunteeseen	53
7.2	Perus- ja ihmisoikeusseuranta –sivusto kokoaa yhteen yli 100 indikaattoria	55
7.3	Kremlin disinformaatiokampanjat eivät ole menettäneet merkitystään länsimaaisessa informaatioympäristössä	56

1 Käyttäytymistieteet osana julkista hallintoa

Tutkijaryhmä: Nelli Hankonen (TAY), Matti T. J. Heino (TAY), Kaisa Saurio (TAY)

Tässä osiossa tarkastellaan käyttäytymistiedon hyödyntämistä politiikkatoimien suunnittelussa.

1.1 Oikeudenmukainen lopputulos ei riitä – myös menettelytapojen pitää olla oikeudenmukaisia

Tiivistelmä: Oikeudenmukaisuudessa voidaan erotella lopputuloksiin tai etujen jakamiseen liittyvä *jaon oikeudenmukaisuus* sekä *menettelytapojen oikeudenmukaisuus*.

Vuosikymmenten sosiaalipsykologinen tutkimus on osoittanut, että vaikka lopputulos (eli jaon oikeudenmukaisuus) olisi sama, menettelytapojen koettu reiluus vaikuttaa merkittävästi muutoksen jälkeiseen tyytyväisyyteen ja muutosvastarinnan vähyyteen. Menettelytavat koetaan reiluiksi mm. silloin, kun henkilöt joihin päätös vaikuttaa, voivat tulla kuulluiksi, jääviys estetään ja päätös perustuu tarkkaan tietoon. Organisaation uudistuksissa menettelytapojen oikeudenmukaisuus parantaa työntekijöiden motivaatiota ja työhyvinvointia sekä organisaation tuloksellisuutta. Tutkijat toteavat, että politiikan-tutkimuksessa on keskitytty lopputulosten reiluuden tutkimukseen mutta vähemmän politiikkaprosessin menettelytapojen koettuun reiluuteen. Menettelytapojen epäreiluus voi kuitenkin vähentää kansalaisten luottamusta ja päätöksiin sitoutumista. Tutkimus osoitti, että kun julkista liikennettä koskevan päätöksenteon prosessi oli läpinäkyvä,

puolueeton ja noudatettiin kuulemista, vastaajat arvioivat keskimäärin päätöksen onnistuneemmaksi, myönteisemmäksi ja legitiimimmäksi – siitä huolimatta, että lopputulos oli molemmissa skenaarioissa sama.

Julkaisu: Martin, A., Mikołajczak, G., & Orr, R. (2022). Does process matter? Experimental evidence on the effect of procedural fairness on citizens' evaluations of policy outcomes. *International Political Science Review*, 43(1), 103-117.

Linkki: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0192512120908874>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Vinjettikoe

Tutkijan kommentti: Menettelytapojen oikeudenmukaisuus lisää myönteisiä asenteita ja luottamusta julkishallintoa ja politiikkapäätöksiä kohtaan. Tutkijat toteavat: *“Tämä on myös tärkeää sen suhteen, miten hallinnon virastot viestivät suuren yleisön kanssa: aiemman tutkimuksen mukaan viestit, jotka painottavat menettelytapojen reiluutta, lisäävät pyyntöihin myöntymistä”*. Toteutettu politiikka tulisi oikeuttaa paitsi jakavan oikeudenmukaisuuden, myös menettelytapojen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. On toki huomioitava, että tutkimusten mukaan esimerkiksi kansanäänestysten “voittajat” tai toteutetun politiikkapäätöksen kannalla olleet kokevat prosessin oikeudenmukaisemmaksi kuin ne, jotka eivät ole lopputuloksen kannalla. Silti menettelytapojen reiluuteen kannattaa satsata. Mahdollisuus sanoa sanottavansa päätöksentekoprosessissa sitä paitsi monesti tuo päätökseen sisällöllisesti tärkeää lisäinformaatiota ja näkökohtia, joiden huomioiminen päätöksessä voi parantaa lopputuloksen laatua. (NH)

1.2 Mitä opimme käyttäytymisen muuttamisesta pandemian aikana? Interventiot lupaavia, mutta räätälöintiä ja osallistamista tarvitaan

Tiivistelmä: COVID-19-pandemian aikana korostui käsihygienian ja maskin käytön merkitys infektioiden torjunnassa. Tutkituissa 19 interventiossa saatiin pääosin muu-
tosta aikaiseksi, vaikka niissä käytettiin enimmäkseen vaikuttavuudeltaan rajallisia,
"perinteisiä" käyttäytymismuutostekniikoita (esim. ohjeistus, tieto terveyshyödyistä).
Tekniikoita kuten perheen, ystävien ja muun lähipiirin tuen aktivointia alihyödynnettiin.
Toimenpiteiden räätälöinti ja kohderyhmien osallistaminen jäivät vähäisiksi, mikä voi
heikentää tulosten pysyvyyttä pitkällä aikavälillä.

Julkaisu: Hotopf, I., Majorin, F., & White, S. (2024). What did we learn about changing
behaviour during the COVID-19 pandemic? A systematic review of interventions to
change hand hygiene and mask use behaviour. *International Journal of Hygiene and
Environmental Health*, 257, 114309.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.ijheh.2023.114309>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Systemaattinen katsaus

Tutkijan kommentti: Interventiokehittämisen parhaisiin käytäntöihin kuuluu sidosryh-
mien (erityisesti intervention kohderyhmän) osallistaminen toimenpidesuunnitteluun,
sekä jalkautuksen seuraaminen heidän näkökulmastaan. Olikin kiinnostavaa havaita,
että näitä käytäntöjä ei pääosin toteutettu COVID-19 interventiotutkimuksissa. Katsauk-
sessa todetaan yhden tärkeimmistä pandemian opeista olevan, että räätälöidyt, kestä-
vät ja teoriapohjaiset interventiot ovat mahdollisia myös akuuteissa tilanteissa. Siksi
onkin tärkeää rakentaa hallinnon eri tasoille kyvykkyyttä ottaa asukkaat mukaan toi-
menpidekokeilujen kehittämiseen, ja levittää tietoa kokeiluissa syntyneistä hyvistä toi-
mintatavoista. (MTJH)

1.3 Yksilön käyttäytymiseen keskittyminen voi heikentää tukea yhteiskunnallisille ratkaisuille

Tiivistelmä: Yhteiskunnallisia ongelmia voidaan ratkaista yhteiskunnallisilla toimenpiteillä (esim. verot ja lainsäädäntö) tai kannustamalla yksilöitä muuttamaan käyttäytymistään. Lähestymistavat eivät ole vastakkaiset, vaan toisiaan täydentävät. Ratkaisuehdotukset voivat kuitenkin monissa tilanteissa kilpailla rajallisesta huomiosta. Kahdessa esirekisteröidyssä kokeessa osallistujille esitettiin joko yksilön käyttäytymisen muuttamiseen tähtääviä toimenpiteitä (esim. viestintäkampanja) tai yhteiskunnallisia toimenpiteitä liittyen ilmastonmuutokseen, ylipainoon ja eläkesäästämiseen. Ensimmäisessä osatutkimuksessa 1200 osallistujalta kysyttiin tämän jälkeen, että mikä olisi paras tapa ratkaista näitä ongelmia ja kuka on vastuussa ratkaisusta. Toisessa osatutkimuksessa 600 osallistujaa pyydettiin myös kertomaan, että mille organisaatiolle he haluaisivat lahjoitettavan rahaa. Yksilöön kohdistuvista toimenpiteistä oppineet esittivät todennäköisemmin myös itse yksilöön kohdistuvia toimia, pitivät yksilöitä vastuullisina ongelmien ratkaisemiseksi ja toivoivat rahaa lahjoitettavan yksilötason ratkaisuihin.

Julkaisu: Hagmann, D., Liao, Y. T., Chater, N., & Loewenstein, G. (2023). Costly distractions: Focusing on individual behavior undermines support for systemic reforms. SSRN.

Linkit: <https://ssrn.com/abstract=4426034>

Vertaisarvioitu: Ei

Tutkimuksen luonne: Esijulkaisu, kokeellinen tutkimus

Tutkijan kommentti: Monien yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisussa tarvitaan sekä yhteiskunnallista, että myös yksilöiden käyttäytymisen muutosta. Tämä tutkimus osoittaa, että aihetta koskevissa keskusteluissa, neuvonannossa ja materiaaleissa on tärkeää pitää mukana esimerkkejä molemmista. Pelkästään yksilötasoon keskittyminen saattaa muokata ajattelua niin, että yhteiskunnalliset ratkaisut pääsevät unohtumaan. Tätä on mahdollista käyttää hyväksi myös tahallisesti. Esimerkiksi joidenkin suuryritysten, kuten öljy-yhtiöiden, tiedetään ohjanneen keskustelua yksilötason ratkaisuihin siksi, että yhteiskunnalliset toimenpiteet olisivat heidän taloudellisen etunsa vastaisia.

Tutkimuksen tuloksiin täytyy suhtautua varauksella, sillä kyseessä on vertaisarvioimaton esijulkaisu. Tutkimuksen vahvuutena kuitenkin on, että se on esirekisteröity. Esirekisteröinti tarkoittaa tutkimuksen yksityiskohtien, kuten hypoteesien, aineistonkeruun käytäntöjen ja analyysisuunnitelman julkaisemista ennen aineistonkeruun toteutusta tai analyysin toteutusta. Esirekisteröinti estää tulosten kalastelua sekä lisää tutkimusprosessin läpinäkyvyyttä ja tutkimuksen uskottavuutta. (KS)

2 Demokratian vahvistaminen: kuuleminen, osallisuus ja yhdenvertaisuus

Tutkija: Hanna Hämäläinen (TY)

2.1 Yhteiskunnallisen osallistumisen esteet ja kannustimet

Tiivistelmä: Kirjoituksessa käsitellään 20–30-vuotiaiden ja yli 30-vuotiaiden suomalaisten yhteiskunnallista osallistumista kahdesta näkökulmasta: miten ikäryhmät osallistuvat eri yhteyksissä ja millaisia osallistumisen esteitä ja kannustimia he kohtaavat. Tutkimuksen aineisto koostuu syvähaastatteluista (15 kpl) ja kyselytutkimuksesta, johon vastasi 1840 suomalaista aikuista. Selvityksessä tarkastellaan osallistumiskokemuksia laajasti arkisesta elinympäristöstä kansalaisyhteiskunnan ja demokraattisten instituutioiden kautta tapahtuvaan osallistumiseen. Selvitys osoittaa, että osallistumisen esteet ovat ikäryhmien kohdalla samankaltaisia kuten pelko konflikteista ja häirinnästä. Nuoret aikuiset epäilevät yli 30-vuotiaita enemmän omaa osaamistaan ja kokevat osallistumisen kuormittavampana ja monimutkaisempana. Yleisimmät osallistumisen kannustimet ovat epäkohtien korjaaminen ja jaettu päämäärä. Erityisesti nuorilla aikuisilla sosiaaliset tekijät, tuki alkuun pääsemisessä ja henkilökohtaiset hyödyt kannustaisivat osallistumaan enemmän. Selvityksen pohjalta nuorten aikuisten uskoa itseensä ja omiin vaikutusmahdollisuuksiin tulisi vahvistaa tarjoamalla positiivisia osallistumiskokemuksia. Osallistumiseen liittyviä kielteisiä mielikuvia tulisi purkaa osallistumisen kynnystä madaltamalla ja tasa-arvoisuutta edistäviä osallistamismenetelmiä käyttämällä.

Julkaisu: K. Hantula ym., (2024). Demokratia osaksi arkea. Selvitys yhteiskunnallisen osallistumisen esteistä nuorten aikuisten elämässä. Sitran selvityksiä 238.

Linkki: <https://www.sitra.fi/julkaisut/demokratia-osaksi-arkea/>

Vertaisarvioitu: Ei.

Tutkimuksen luonne: Kyselyaineiston tilastollinen analyysi sekä laadulliset menetelmät (syvähaastattelu).

Tutkijan kommentti: Valitsin selvityksen osaksi katsausta, koska sen esille nostama havainto siitä, että nuoret aikuiset olisivat halukkaita lisäämään yhteiskunnallista osallistumistaan, mutta kokevat osaamisensa olevan riittämätöntä, on demokratian kehityksen kannalta huolestuttava. Selvityksessä osallisuutta lähestytään monitasoisesti, minkä vuoksi siinä esille nostetut havainnot jäävät väkisinkin pintapuoliseksi. Suosituksia selvityksessä tehdään useita, joista monet ovat jatkokehittelyn kannalta kiinnostavia. Tulosten arvioimiseksi olisin kaivannut hieman enemmän tietoa tutkimuksen toteuttamisesta. (HH)

2.2 Yhdenvertainen osallisuus kaupunkisuunnittelussa

Tiivistelmä: Väitöskirjatutkimuksessa tarkastellaan kansalaisten ja viranhaltijoiden välistä yhteistyötä suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa, keskittyen hallintolähtöisiin suoran osallistumisen muotoihin ja itseorganisoituvaan kansalaistoimintaan. Tutkimus pyrkii ymmärtämään yhteistyön mahdollisuuksia ja esteitä, erityisesti yhdenvertaisen osallistumisen näkökulmasta tarkastelemalla kolmea kaavoituksen esimerkkitapausta Helsingissä ja Tampereella. Tulokset osoittavat, että viranhaltijoiden resurssit, aika-aulut, poliittinen ohjaus ja asukastiedon arvostus vaikuttavat yhteistyön edistämiseen. Kansalaisille tiedonsaanti, kiinnostus ja osaaminen ovat osallistumisessa keskeisiä. Tutkimus korostaa yhteistyön haasteita ja ehdottaa yhteistoiminnallisen kaupunkisuunnittelun mallia, joka edistää osallistumismahdollisuuksien tasavertaisuutta.

Julkaisu: J. Sjöblom (2024). Yhteistoiminnallinen kaupunkisuunnittelu ja yhdenvertaisuus: Kolme tapausta kansalaisten ja viranhaltijoiden vuorovaikutuksesta. Tampereen yliopiston väitöskirjat 961. Joensuu 2024.

Linkki: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3305-8>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Tapaustutkimus. Määrälliset ja laadulliset (tulkitseva politiikka-analyysi) menetelmät.

Tutkijan kommentti: Valitsin tutkimuksen, koska se laajentaa ymmärrystä kansalaisten ja viranhaltijoiden välisen yhteistyön dynamiikasta kaupunkisuunnittelussa. Tutkimus tunnistaa konkreettisia esteitä ja mahdollisuuksia osallistumiselle, korostaen erityisesti yhdenvertaisen osallistumisen haasteita. Tutkimus tarjoaa myös käytännön suosituksia ja ehdotuksia tasavertaisemman osallistumisen edistämiseksi, mikä voi auttaa kaupunkisuunnittelua kohtaamaan yhdenvertaisuuden haasteet tehokkaammin tulevaisuudessa. Tasavertaisen osallistumisen mahdollisuuksien edistäminen on tärkeää demokraattisen päätöksenteon näkökulmasta. Väitöskirja tarkastetaan 22. maaliskuuta 2024. (HH)

2.3 Politiikan tilat ja sidosryhmien kuuleminen EU:ssa

Tiivistelmä: Tutkimus käsittelee julkisten kuulemisten roolia virkamiesten tiedonhankinnassa ja politiikan legitimitetin vahvistamisessa EU-tasolla. Tutkimuksessa on analysoitu empiirisesti 42 komission vuosien 2013 ja 2018 välillä järjestämää julkista kuulemistä kaikilta unionin politiikan aloilta. Tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä politiikkatilojen esiintymisestä kuulemisissa sekä niiden heijastamasta politiikan sisällöstä. Näillä tekijöillä on vaikutusta kuulemisten tehokkuuteen. Tutkimuksessa hyödynnetään yhteiskunnallisen valinnan ja politiikan tilallisten mallien tutkimusta. Tutkimustulokset osoittavat, että useimmissa kuulemisissa (yli 70 %) on yksinkertaisia politiikan tiloja, joissa on yksi tai kaksi pääulottuvuutta. Ulottuvuuksien sisältö vaihtelee eri kuulemisissa, mutta useimmat ulottuvuudet kuvaavat sidosryhmien kantaa politiikan välineisiin, eivätkä niinkään politiikan yleisiin linjauksiin. Tutkimuksessa todetaan, että päätöksentekijöiden olisi tärkeää tunnistaa monimutkaiset politiikan tilat ja korostetaan heidän asiantuntemuksensa merkitystä sidosryhmien palautteen analysoinnissa. Tulokset nostavat esiin tiedon tarjoamisen, sidosryhmien näkemysten koamisen ja enemmistötasapainon tunnistamisen haasteita ja mahdollisuuksia.

Julkaisu: Bunea A. ym. (2024). Mapping the policy space of public consultations: evidence from the European Union. *Journal of European Public Policy*. Advance online publication.

Linkki: <https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2320836>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Määrällinen (SMCA analyysi)

Tutkijan kommentti: Valitsin tutkimuksen, koska se auttaa syventämään ymmärrystä julkisten kuulemisten roolista ja merkityksestä demokraattisessa päätöksenteossa. Tutkimus on kiinnostava, sillä se on ensimmäisiä, jossa on tutkittu kuulemisten politiikkatiloja laaja-alaisesti eri politiikan aloilla. Tutkimus tarjoaa käytännön näkökulmia kuulemisprosessien parantamiseksi ja tehokkaammaksi hyödyntämiseksi, mikä voi auttaa parantamaan julkisten kuulemisten tehokkuutta ja vaikutusta politiikan muodostusprosessissa edistämällä avoimuutta, osallistumista ja demokratiaa. (HH)

2.4 Kuulemisten rooli deliberatiivisessa demokratiassa

Tiivistelmä: Tutkimus tarkastelee kuulemisen merkitystä deliberatiivisessa demokratiassa. Tutkimuksessa analysoidaan kuulemistilaisuuksien kykyä toteuttaa demokraattisia normeja (inklusiivisuus, kansanvaltaisuus, läpinäkyvyys ja harkittu päätöksenteko) Democratic Standard Enactment Index -indeksin avulla. Kuulemistilaisuuksien vahvuuksia ja heikkouksia arvioidaan neljän tapaustutkimuksen avulla. Tarkastelun kohteena on kuulemisten yhteensopivuus muiden demokraattisten instituutioiden kanssa ja niiden merkitys deliberatiivisessa päätöksenteossa. Tutkimustulokset korostavat kuulemisten merkitystä demokraattisten normien edistämässä hallinnon eri tasoilla. Vaikka tutkimuksessa tunnistetaan kuulemisten potentiaalisesti symbolinen tai huonosti hyödynnetty luonne, sen mukaan näitä rajoituksia voidaan lieventää muuttamalla kuulemisten muotoa ja integroimalla ne osaksi muita osallistavia prosesseja.

Julkaisu: Lightbody R. (2024). Evaluating the role of public hearings within deliberative democracy: operationalising the democratic standards as a framework. *Journal of Deliberative Democracy*. 20(1).

Linkki: <https://delibdemjournal.org/article/id/1454/>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Laadullinen. Tapaustutkimus.

Tutkijan kommentti: Valitsin tutkimuksen mukaan katsaukseen, koska se tarjoaa analyttisen näkökulman julkisten kuulemistilaisuuksien rooliin. Tutkimus ei ainoastaan analysoi kuulemistilaisuuksia teoreettisesti vaan tarjoaa myös konkreettisia esimerkkejä siitä, miten niitä voidaan tehokkaasti hyödyntää osana demokraattista päätöksentekoa eri konteksteissa. Tämä syventää ymmärrystä siitä, miten kuulemistilaisuudet voivat toimia osana laajempaa demokraattista järjestelmää. Tutkimukseen liittyy tapaustutkimusten yleistettävyyden haasteita. Siinä käytettyä tarkastelukehystä on kuitenkin mahdollista käyttää myös tulevaisuuden demokraattisia prosesseja koskevissa vertailevissa tutkimuksissa, mikä tuo tutkimukselle menetelmällistä painoarvoa. (HH)

2.5 Kenen ääni kuuluu uutismediassa?

Tiivistelmä: Tutkimus käsittelee uutismedian roolia julkisessa politiikkakeskustelussa, erityisesti suomalaisen alkoholilainsäädännön uudistuksen (2018) yhteydessä. Tekstissä tarkastellaan median roolia tiedon välittäjänä ja sen tapaa tarjota ääni eri poliittisille toimijoille. Tutkimuksen mukaan alkoholilainsäädännön uudistuksen yhteydessä erityisesti poliitikot ja alkoholiteollisuuden edustajat saivat äänensä kuuluviin mediassa. Tutkimuksessa todetaan, että alkoholiteollisuuden edustajia käytettiin tietolähteinä uutisoinnissa, joka koski alkoholipolitiikan evidenssipohjaa, mikä johti kaupallisten etujen ja tutkimusasiantuntemuksen välisen rajan hämärtymiseen. Tutkimuksen mukaan toiminta pohjautuu toimittajien ammatillisiin käytänteisiin esimerkiksi ristiriitaisen näytön käsittelyssä. Tutkimuksen perusteella kirjoittajat toteavat uutismedian aseman tiedonvälittäjänä olevan altis sidosryhmien vaikutukselle.

Julkaisu: Seuri, O., Katainen, A. & Toivanen, P. (2023). Blurring boundaries of expert knowledge and stakeholder agenda – News media as a knowledge broker in the Finnish alcohol policy debate. 4 SSM - *Qualitative Research in Health*.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.ssmqr.2023.100355>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Määrällinen ja laadullinen. Tapaustutkimus.

Tutkijan kommentti: Valitsin kirjoituksen, koska se herättää huolta uutismedian roolia demokratian näkökulmasta. Demokratian kannalta on olennaisen tärkeää, että kansalaiset voivat saada monipuolista ja objektiivista tietoa ajankohtaisista asioista, ja tässä uutismedioiden rooli on keskeinen. Monipuolisuuden ja objektiivisuuden puute tiedonvälityksessä vääristää julkista keskustelua, uhkaa demokraattisen päätöksenteon avoimuutta ja kansalaisten informoitua osallistumista. Vaikka tapaustutkimuksen tulokset eivät ole sellaisenaan yleistettävissä, sen havainnot vaikuttavat kuitenkin olevan linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, mikä vahvistaa sen painoarvoa. (HH)

3 Käyttäytymistaloustiede

Tutkija: Lauri Sääksvuori (LS) ja Tuomas Nurminen (TN) (THL)

3.1 Oma etu on yhteydessä paternalististen politiikkatoimien hyväksyttävyyteen

Tiivistelmä: Tämä tutkimus selvittää paternalististen politiikkatoimien todennäköisten kohteiden ja niiltä todennäköisesti välttyvien henkilöiden suhtautumista toimenpiteiden hyväksyttävyyteen. Tässä tutkimuksessa käsitellyt politiikkatoimet sisältävät sekä terveyteen (tupakointi, ruokavalio) että talouteen (eläkesäästäminen, asuntolainat) liittyvien valintajoukkojen rajoittamista paternalistisilla toimenpiteillä. Tutkimus yhdistää kyselyaineistoja rekisteriaineistoihin. Tutkimus perustuu ensisijaisesti tanskalaiseen aineistoon, mutta sisältää myös kansainvälisen vertailun. Tutkimuksen keskeinen kontribuutio osoittaa, että paternalististen politiikkatoimien todennäköiset kohteet kaihtavat heihin kohdistuvia politiikkatoimia. Sen sijaan näiltä toimenpiteiltä itse välttyvät henkilöt ovat keskimääräistä halukkaampia toteuttamaan paternalistista politiikkaa. Tutkimus tukee ajatusta, että oma etu ohjaa henkilöiden suhtautumista paternalistiseen politiikkaan.

Julkaisu: Lassen, D. D., & Mahler, D. (2023). Free to choose or free to lose? Understanding individual attitudes toward paternalism. *Behavioural Public Policy*, 7(3), 721-743.

Linkki: <https://doi.org/10.1017/bpp.2022.39>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Kysely- ja rekisteriaineistoja yhdistävä empiirinen tutkimus tanskalaisella aineistolla.

Tutkijan kommentti: Käyttäytymistaloustieteellinen tutkimus on osoittanut erilaisia 'päättöksenteon harhoja', joiden vuoksi ihmiset eivät onnistu huomiomaan kaikkien päätöstensä pitkäaikaisvaikutuksia (esim. säästämisaste). Tämä on johtanut erilaisten

paternalististen politiikkatoimien suosion kasvuun ja vaatimuksiin rajoittaa ihmisten valintajoukkoja lainsäädännön keinon. Toistaiseksi on olemassa kuitenkin hyvin vähän luotettavaa tutkimusta kansalaisten suhtautumisesta erilaisiin paternalistisiin toimiin. Tämä tutkimus pyrkii täyttämään tätä aukkoa ja osoittaa, että paternalismia kaihtavat erityisesti sen kohteena olevat henkilöt. Tutkimus auttaa ymmärtämään eri politiikkatoimien hyväksyttävyyttä sekä niiden kohteiden näkökulmasta että arvioimaan politiikkatoimien erilaisia hyvinvointivaikutuksia. Tutkimuksen tulokset yleistynevät suomalaiseseen väestöön varsin todennäköisesti (LS).

3.2 Eturistiriidoista (conflict of interest) viestiminen voi vahvistaa päätöksenteon vinoumia

Tiivistelmä: Tämä artikkeli tekee yhteenvedon huomattavasta määrästä tutkimuksia, jotka ovat selvittäneet mahdollisista eturistiriidoista viestimisen vaikutuksia päätöksentekoon. Erilaisten sidonnaisuuksien esiintuomista (esim. lääketiede ja finanssisektori) pidetään usein hyvänä ratkaisuna päätöksenteon läpinäkyvyyden ja eturistiriitojen käsitteilyn kannalta. Tässä artikkelissa esitelty laaja kirjo erilaisia tutkimuksia erilaisissa ympäristöissä auttaa ymmärtämään sidonnaisuuksien esiintuomisen paradoksaalisia vaikutuksia: (i) eturistiriitalausumat *lisäävät* kuluttajien todennäköisyyttä toimia neuvonantajan taloudellisen edun mukaisesti, (ii) eturistiriitalausumat *lisäävät* kuluttajien luottamusta neuvonantajan toimintaan signaloimalla asiantuntijan osaamista. Kaiken kaikkiaan eturistiriidoista viestiminen (esim. lääketieteessä ja finanssisektorilla) lisää niitä päätöksenteon harjoja, joita sen on tavanomaisesti ajateltu korjaavan. Artikkelin johtopäätös on, että eturistiriidoista viestiminen tulisi antaa kolmansien osapuolten tehtäväksi ja/tai pyrkiä ratkaisemaan se muuten kuin taloudellisista intresseistä viestimällä.

Julkaisu: Sah, S. (2023). The paradox of disclosure: shifting policies from revealing to resolving conflicts of interest. *Behavioural Public Policy*, 1-12.

Linkki: <https://doi.org/10.1017/bpp.2023.37>

Vertaisarvioitu: Yhteenveto/puheenvuoroartikkeli, joka perustuu vertaisarvioituihin julkaisuihin.

Tutkimuksen luonne: Artikkelin laatijan tekemä yhteenveto pääosin omista vertaisarvioituista julkaisuistaan / yhteenvero keynote-puheenvuorosta the Second Annual International Behavioural Public Policy konferenssissa.

Tutkijan kommentti: Tämä on mielenkiintoinen yhteenveto erään tutkijan pitkäaikaisesti ja systemaattisesta tutkimusohjelmasta, jossa on pyritty ymmärtämään sidonnaisuuksien esiintuomisen monesti varsin paradoksaalisia vaikutuksia. Tutkimusohjelman merkitys perustuu yllättäviin ja ennalta ajatellen varsin epäintuitiivisiin havaintoihin conflict of interest-lausumien vaikutuksista. Tutkimus osoittaa varsin vakuuttavasti eturistiriitalausumien lisäävän päätöksenteon ongelmia erityisesti lääketieteelliseen päätöksentekoon liittyen. Tutkimus osoittaa, että läpinäkyvyyden lisääminen ei itsessään ratkaise eturistiriitoihin liittyviä ongelmia (LS).

3.3 Korkeakaloristen ruokien verotus ei välttämättä vähennä kokonaiskalorimäärää

Tiivistelmä: Tämä tutkimus selvittää Meksikossa toteutetun energiatuotteiden ravintoaineiden verouudistuksen vaikutuksia tuotteiden hintoihin ja kuluttajien ostokäyttäytymiseen. Vuoden 2014 verouudistuksessa Meksikossa otettiin käyttöön sekä virvoitusjuomavero (kansainvälisesti yleisesti käytössä) että energiatuotteiden ravintoaineiden vero (kansainvälisesti hyvin poikkeuksellinen). Tämä tutkimus hyödyntää verojen vaikutuksen estimointiin regressioepäjatkuvuusasetelmaa ja kattavaa kotitalouksien ostojen viivakoodeihin perustuvaa aineistoa. Tutkimuksen keskeiset havainnot ovat: (i) energiatuotteiden ravintoaineiden verot siirtyvät hintoihin (noin 75% pass-through), (ii) verotettujen tuotteiden kulutus vähenee, mutta (iii) substitutiovaikutus verottomiin tuotteisiin kompensoi verotettujen tuotteiden kulutuksen vähenemisen, jolloin kokonaiskalorimäärä ei muutu. Verouudistuksen seurauksena erityisesti kolesterolia ja suolaa sisältävien tuotteiden kulutus kasvoi.

Julkaisu: Aguilar, A., Gutierrez, E., & Seira, E. (2021). The effectiveness of sin food taxes: evidence from Mexico. *Journal of Health Economics*, 77, 102455.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2021.102455>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Regressio-epäjatkuvuusasetelmaa ja skanneridataa hyödyntävä empiirinen tutkimus

Tutkijan kommentti: Ravintoainesisältöihin (sokeri, suola, rasva) perustuva verotus on herättänyt laajaa kiinnostusta ja keskustelua. Tavanomaisesti käytössä olevan virvoitusjuomaveron lisäksi laajempaa ravintosisältöön perustuvaa verotusta on otettu käyttöön mm. Meksikossa, Chilessä ja Unkarissa. Tämä tutkimus on yksi luotettavimmista ravintoaineverotuksen vaikutuksia tutkivista tutkimuksista. (LS).

3.4 Tupakkatuotteiden alaikärajan nostaminen 21-vuoteen vähentää tavanomaista sekä sähkötupakointia

Tiivistelmä: Tässä artikkelissa tarkastellaan tupakkatuotteiden ostojen ikärajan nostamista 18-vuodesta 21-vuoteen tupakkatuotteiden käyttöön. Tutkimus hyödyntää portaattaisia lakimuutoksia USA:n eri osavaltioiden välillä ja ns. erojen-ero tutkimusmenetelmää. Vuosien 2016 ja 2019 välillä 17 osavaltiota nosti tupakkatuotteiden myynti-ikärajan 21 vuoteen. Tutkijat hyödyntävät tässä tutkimuksessa tätä variaatiota lakimuutosten uskottavien syys-seuraussuhteiden arviointiin ja raportoivat seuraavat keskeiset tulokset: (i) laki vähensi tupakoinnin todennäköisyyttä noin 2–4 prosenttiyksikköä 18-20 vuotiaiden joukossa, (ii) laki vähensi sähkötupakointia samassa ikäryhmässä, ja (iii) lailla oli heijastusvaikutuksia 16- ja 17-vuotiaiden tupakointiin siten, että tupakointi väheni myös tässä ikäryhmässä. Tutkimuksen perusteella lain yksi todennäköinen välittymismekanismi 16- ja 17-vuotiaiden tupakointiin oli nuorten keskinäisen tupakanvälityksen vähentyminen.

Julkaisu: Hansen, B., Sabia, J. J., McNichols, D., & Bryan, C. (2023). Do tobacco 21 laws work?. *Journal of Health Economics*, 92, 102818.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2023.102818>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Havainnoiva tutkimus, joka pyrkii hyödyntämään eriaikaisia lakimuutoksia USA:n osavaltioiden välillä.

Tutkijan kommentti: Tupakoinnin vähentäminen on usein julkilausuttu kansanterveydellinen tavoite. Tämä huolellinen tutkimus esittää yhden uuden konkreettisen keinon tupakoinnin vähentämiseksi ja arvio sen vaikutusta sekä 18-20 vuotiaisiin nuoriin (lain pääasiallinen kohderyhmä) että 16-17 vuotiaisiin nuoriin, joille myynti oli kielletty jo aiemmin. Tutkimus on sinällään varsin tavanomainen taloustieteellinen tutkimus, joka hyödyntää nykyisin jo hyvin perinteistä tutkimusasetelmaa USA:n osavaltioiden välillä. Tutkimus onnistuu kuitenkin tuottamaan varsin luotettavaa tietoa terveystieteellisesti relevantista teemasta. (LS)

3.5 Julkisen huomion saaminen saattaa vähentää altruistista käyttäytymistä

Tiivistelmä: Tässä artikkelissa tarkastellaan satunnaistettujen kenttäkokeiden avulla sitä, miten aiempia verenluovuttajia saadaan erilaisilla sähköpostin tai Whatsappin kautta lähetetyillä kutsuviesteillä luovuttamaan uudelleen verta. Tehokkain on viesti, jossa ainoastaan kerrotaan veripalvelun tarvitsevan seuraavan kuukauden aikana verta kuten yleensäkin. Tutkimuksen varsinainen kontribuutio on tarkastella erilaisia tapoja kannustaa verenluovuttajia viestimällä jälkikäteen julkisesti eri kanavissa (esim. Facebook), ketkä ovat luovuttaneet verta. Havaitaan, että tällainen yhteisöllisen/julkisen tunnustuksen muodossa saatu ”palkio” ei ole tehokas tapa kannustaa verenluovuttajia vaan saattaa jopa vähentää halukkuutta luovuttaa verta.

Julkaisu: Goette, L., & Tripodi, E. (2024). The limits of social recognition: Experimental evidence from blood donors. *Journal of Public Economics*, 231, 105069.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2024.105069>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Sarja satunnaistettuja kenttäkokeita Toscanassa Italiassa.

Tutkijan kommentti: Tästä huolellisesti tehdystä tutkimuksesta voidaan vetää kaksi johtopäätöstä. Ensinnäkin se auttaa ymmärtämään, miten aiempia verenluovuttajia kannattaa lähestyä uusien luovutusten saamiseksi. Yksinkertainen veren tarpeesta viestiminen on tällöin tehokkaampaa kuin kustannuksia nostavat huomioimiskannustimet. Tutkimuksen yleisempi viesti on se, että näennäisesti yksinkertaisilla kannustimilla voi olla odottamattomia vaikutuksia, jotka riippuvat kohteena olevien henkilöiden ominaisuuksista. Osa ihmisistä saattaa välttää hyviä tekoja, jos ne saavat julkista huomiota ja tunnustusta, koska he pelkäävät, että heidän pyyteettömyytensä tulkitaan ”hyvesignaaloinniksi”. (TN)

4 Terveys ja hyvinvointi

Tutkijaryhmä (TAY): Anu Linnansaari (TAY), Marjaana Jones (TAY), Johanna Roponen (UEF), Terhi Koivumäki (TAY), Tuulia Lehtinen (TAY), Pilvikki Absetz (TAY)

Katsaus esittelee interventtioiden toimeenpanoa tukevia toimeenpanotieteellisiä (engl. *Implementation Science*) teorioita, malleja ja viitekehyksiä sekä niiden soveltamista terveydenhuollossa. Teorioita, malleja ja viitekehyksiä on kaikkineen paljon ja käsittelemme tässä niistä muutaman laajasti käytetyn. Teoriat, mallit ja viitekehykset auttavat suunnittelemaan, toteuttamaan, ylläpitämään ja arvioimaan interventtioiden toimeenpanoa havainnollistamalla toimeenpanoon vaikuttavia tekijöitä ja prosesseja sekä purkamalla auki muutokseen kytkeytyvää kompleksisuutta.

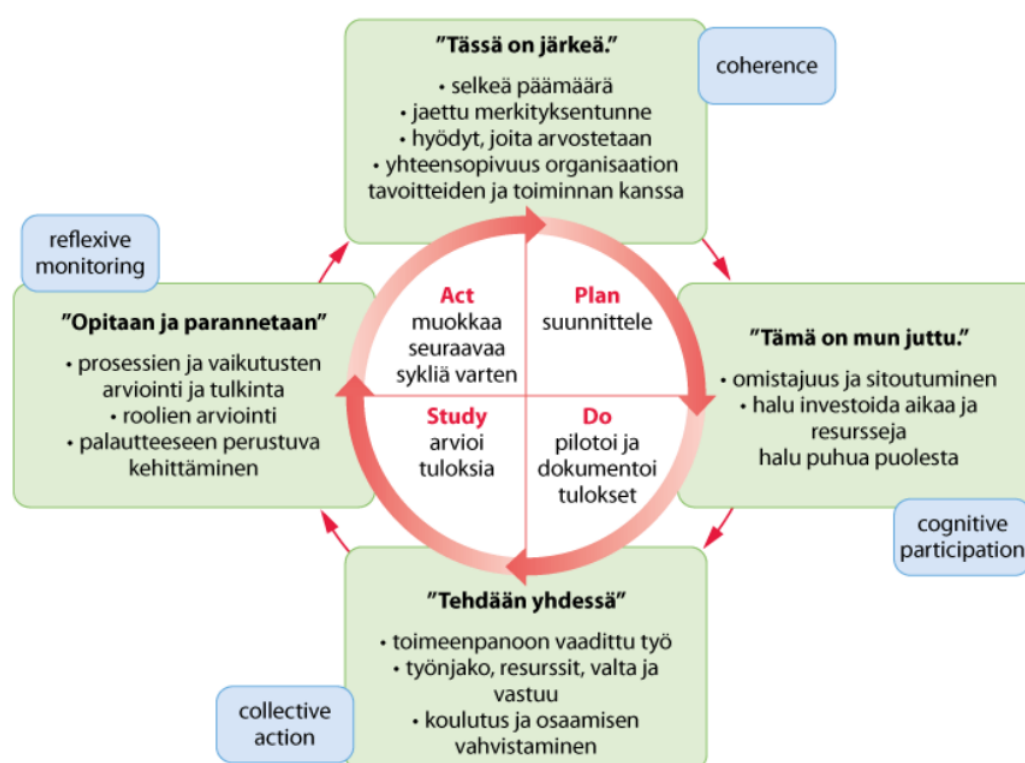
On tärkeää, että terveydenhuollon interventiot toimeenpannaan onnistuneesti, jotta ne voivat vaikuttaa yksilöiden ja väestön terveyteen ja vähentää terveyden eriarvoisuutta. Implementoinnilla tarkoitetaan tässä yhteydessä uusien käytäntöjen integroimista osaksi terveydenhuollon organisaatioiden arkipäivää ja rutiineja. Toimeenpanotiedettä on viime vuosina hyödynnetty terveydenhuollossa esimerkiksi tarpeettomien hoitokäytäntöjen poistamisessa (de-implementaatio), mutta sen laajempaa hyödyntämistä on peräänkuulutettu. Toimeenpanotiede on kehittynyt nopeasti erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana ja samalla sen käyttökohteet ovat laajentuneet. Tällä hetkellä toimeenpanotiede tarjoaa monipuolisen kokoelman menetelmiä, joiden avulla voisi tukea esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen (sote-uudistus) liittyvien moninaisten muutosten, kuten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) toimien, implementointia. HYTE-toimilla pyritään vähentämään väestön terveysongelmia ja siten myös sote-palveluiden tarvetta.

4.1 Normalisaatioprosessiteoria tarjoaa välineitä toimeenpanoprosessien tarkasteluun

Tiivistelmä: Normalisaatioprosessiteoria (engl. *Normalization Process Theory*) auttaa kuvaamaan, kuinka uudet kliiniset menetelmät, teknologiat ja monimutkaiset interventiot normalisoituvat osaksi terveydenhuollon arkikäytäntöjä. Teoria (kuvio 1) kuvaa tekijöitä, jotka edistävät tai estävät rutiinin muodostumista terveydenhuollon uusille työprosesseille sekä vaatimuksia, joiden tulee täyttyä, jotta uudet rutiinit voivat syntyä. NPT luonnehtii mekanismeja, jotka vaikuttavat uusien interventioiden tai prosessien sisällyttämiseen osaksi arkikäytäntöjä. Näitä ovat: *koherenssi*, jota voisi kuvata eri osapuolten jaetuksi kokemukseksi intervention hyödyistä; *kognitiivinen osallistuminen*, jolle keskeistä on omistajuuden syntyminen ja halu toimia puolestapuhujana; *kollektiivinen toiminta*, jossa huomioidaan työnjako, vastuut ja resurssit; sekä *refleksiivinen seuranta*, jonka aikana toimintaa arvioidaan ja kehitetään.

Normalisointiprosessiteoriaa on sovellettu laajasti toimeenpanotutkimuksessa ja systemaattisen katsauksen tavoitteena on: 1) tunnistaa sekä kuvata teorian soveltamismahdollisuuksia ja rajoitteita terveydenhuoltoon kohdistuvassa tutkimuksessa ja 2) tarkastella kuinka teoria voi lisätä ymmärrystä toimeenpanoprosessien dynamiikasta. Teoriaa on käytetty esimerkiksi mielen hyvinvointiin kytkeytyviin interventioihin, jaettuun päätöksentekoon ja sähköisiin palveluihin liittyvässä tutkimuksessa. Teoriaa on kyetty soveltamaan laajasti ja johdonmukaisella tavalla erilaisiin tarkoituksiin, esimerkiksi interventioiden käytännön sovellettavuutta tarkastelevissa tutkimuksissa ja toimeenpanoa arvioivissa tutkimuksissa. Normalisointiprosessiteoria tarjoaa käsitteistöä toimeenpanoprosessien tarkasteluun ja auttaa ymmärtämään implementaation dynaamisena prosessina. Sen avulla voidaan tunnistaa millaiset mekanismit motivoivat ja muokkaavat toimeenpanoa sekä selittävät onnistumisia ja epäonnistumisia.

Kuvio 1. Normalisaatioprosessiteoria (Lähde: Mäki-opas, Absetz & Martikainen, 2022)

Julkaisu: May C.R, Cummings A, Girling M. ym. (2018). Using Normalization Process Theory in feasibility studies and process evaluations of complex healthcare interventions: a systematic review. *Implementation Science* 13, 80.

Linkki: <https://doi.org/10.1186/s13012-018-0758-1>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Systemaattinen katsaus

Tutkimusryhmän kommentti: NPT on geneerinen teoria, joka tarjoaa monenlaisia soveltamismahdollisuuksia eri ympäristöissä toteutettavaan toimeenpanoprosessien tarkasteluun toimeenpanon eri vaiheissa (suunnittelu, toteutus, ylläpito, arviointi). Sen vahvuuksia ovat monitietisyys ja teorian on osoitettu taipuvan joustavasti eri alojen tutkijoiden käyttöön. Sitä on voitu soveltaa useisiin terveydenhuollon toimintaympäristöihin ja aihepiireihin. Teoriasta ja sen käyttömahdollisuuksista on saatavilla kattavasti tietoa englanniksi ja suomeksi:

<https://normalization-process-theory.northumbria.ac.uk/>

Kouvonen P, Tani S, Kurki M, Hamari L. 2023. Miten onnistun implementoinnissa? Opas psykososiaalisten menetelmien vaikuttavaan implementointiin. Toim. Koskenalho N. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö.

Mäki-Opas T, Absetz P, Martikainen J. 2022. Skaalaamisen vaiheittainen suunnittelu ja toteutus. Teoksessa *Terveyden edistäminen (toim.)* Patja, Absetz, Rautava. Duodecim.

4.2 Käyttäytymisen muutospyörää/COM-B:ia ja normalisaatioprosessiteoriaa hyödyntävä tutkimusprojekti terveydenhuollon toimeenpanokyvykkyyden vahvistamiseksi ja arvioimiseksi

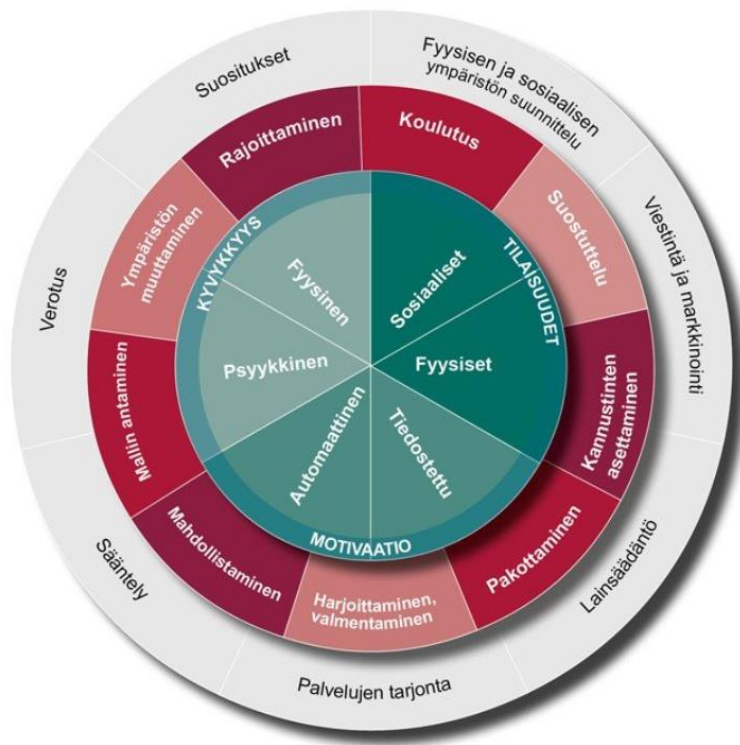
Tiivistelmä: Laadukkaiden, turvallisten ja kustannustehokkaiden palveluiden tarjoamiseksi terveydenhuolto johdon ja ammattilaisten on varmistettava näyttöön perustuvien käytäntöjen ja interventioiden juurtuminen osaksi rutiineja. Tästä huolimatta organisaatioilta usein puuttuu koulutusta ja tukea toimeenpanoon. Tutkimusprojektin tavoitteena on selvittää, miten toimeenpanovalmiuksien lisäämiseen tähtäävä BIC-ryhmäkoulutusinterventio (engl. *Building Implementation Capacity*) vaikuttaa tiimien ja organisaation toimeenpanovalmiuksiin ja toimintaan.

BIC-nterventio koostuu neljästä kahden tunnin työpajasta. Interventio pohjautuu Käyttäytymisen muutospyörään (kuviot engl. *Behavior Change Wheel*), joka on työkalu käyttäytymisen muutokseen tähtäävän toiminnan suunnitteluun (kuvio 2). Käyttäytymi-

sen muutospyörän ytimenä on COM-B -malli, mikä havainnollistaa kolme käyttäytymiseen (engl. *behavior*) keskeisesti vaikuttavaa mekanismia/tekijää: kyvykkyys (engl. *capability*), mahdollisuudet (engl. *opportunity*) ja motivaatio (engl. *motivation*). Tätä teoreettista taustaa käytetään intervention työpajoissa muun muassa toimeenpanijoilta toivottujen käyttäytymismuutosten tunnistamiseen ja siihen analysointiin (mitä tarvitaan kyseisten käyttäytymismuutosten saavuttamiseksi).

Intervention vaikutuksia arvioidaan tutkimusprojektin puitteissa kahden vuoden ajan. Intervention arvioinnissa hyödynnetään normalisaatioprosessiteoriaa (katso 4.1), jonka avulla arvioidaan intervention vaikutuksia toimenpanovalmiuksiin ja toimintoihin tiimeissä ja organisaatioissa laajemmin.

Kuvio 2. Käyttäytymisen muutospyörä keskiössä COM-B – malli (lähde UKK-instituutti)

Julkaisu: Augustsson H, Costea VA, Eriksson L, Hasson H, Bäck A, Åhström M, Bergström A. (2021). Building implementation capacity in health care and welfare through team training-study protocol of a longitudinal mixed-methods evaluation of the building

implementation capacity intervention. *Implementation Science Communications*. 17;2(1):129.

Linkki: <https://doi.org/10.1186/s43058-021-00233-7>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusprotokolla

Tutkimusryhmän kommentti: Tämä tutkimusprojekti on hyvä esimerkki siitä, miten toimeenpanotieteellisiä teorioita, malleja ja viitekehyksiä voidaan käyttää eri tarkoituksiin ja myös lomittain. Eri teorioilla on erilaisia käyttötarkoituksia, ja toisaalta eri teorioiden käyttäminen samanaikaisesti voi auttaa purkamaan paremmin toimeenpanoon liittyvää kompleksisuutta.

Käyttäytymisen muutospyörä -viitekehystä ja siihen kytkeytyvä COM-B -mallia on käytetty laajasti erilaisissa yhteyksissä, mikä selittynee osaltaan niiden selkeydellä ja helpokäyttöisyydellä. Käyttäytymisen muutospyörästä/COM-B:sta voi lukea suomeksi lisää täällä: [Käyttäytymisen muutospyörä - UKK-instituutti \(ukkinstituutti.fi\)](https://www.ukkinstituutti.fi/) Viitekehysten ja mallin heikkoudeksi voidaan katsoa se, että ne eivät ota selkeästi huomioon sosiaalista kontekstia, joka vaikuttaa vahvasti käyttäytymiseemme osana organisaatioiden ja yhteisöjen toimintaa.

BIC-interventio pureutuu tärkeään asiaan kytkeytyessään organisaatioiden toimeenpanovalmiuksen vahvistamiseen. Teoriaan, kirjallisuuteen ja monipuoliseen tutkimusnäytön perustumisen lisäksi intervention vahvuus on siinä, että se on on selkeä ja sopii sovellettavaksi ja räätälöitäväksi erilaisiin organisaatioihin. Intervention heikkoudeksi voidaan katsoa, että se jättää organisaation vahvuuksien tunnistamisen ja vahvistamisen vähälle huomiolle. Interventiosta voi lukea enemmän Mossonin ym (2019) artikkelista.

Mosson R, Augustsson H, Bäck A. ym. 2019. Building implementation capacity (BIC): a longitudinal mixed methods evaluation of a team intervention. BMC Health Serv Res 19, 287. <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4086-1>

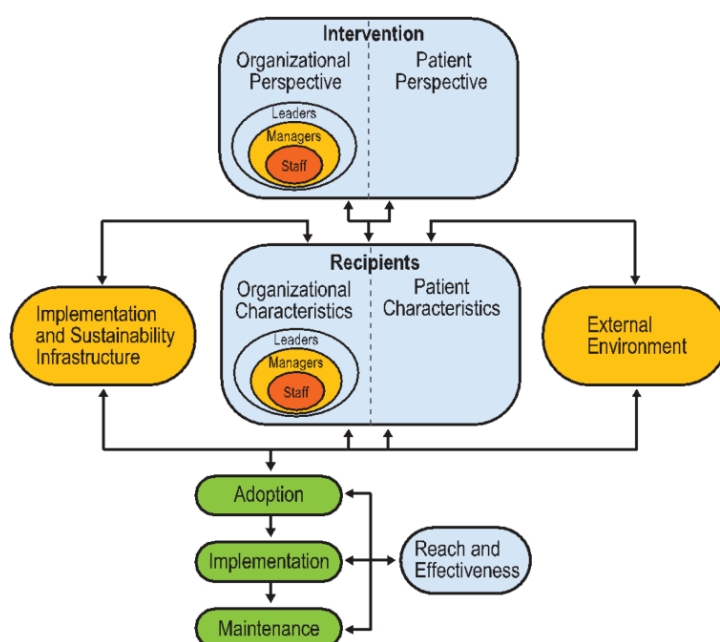
4.3 PRISM on kattava ja kontekstin huomioiva viitekehys toimeenpanon suunnitteluun, toteutukseen, ylläpitoon ja arviointiin

Tiivistelmä: Kontekstin merkitystä toimeenpanolle korostetaan laajasti, mutta kontekstia ei huomioida läheskään kaikissa toimeenpanotieteellisissä teorioissa, malleissa ja viitekehysissä ja lisäksi on epäselvyyttä siitä, mitkä kontekstitekijät ovat merkityksellisiä. Tutkimuksen tavoitteena oli hyödyntää Practical, Robust Implementation and Sustainability Model (PRISM) -viitekehystä monitasoisten kontekstitekijöiden tunnistamiseen ja arviointiin erilaisten ja eri kehitysvaiheissa olevien (suunnittelu, toteutus, ylläpito, arviointi) interventioiden yhteydessä.

PRISM (kuvio 3) on toimeenpanotieteellinen viitekehys, joka huomioi monitasoisen ja dynaamisen vuorovaikutuksen intervention, toimeenpanijoiden, toimeenpanon infrastruktuurin, organisaation piirteiden ja ulkoisen ympäristön välillä. PRISM yhdistää nämä kontekstuaaliset alueet erityisesti terveyden edistämisen ohjelmien arvioinnissa laajalti käytetyn RE-AIM-viitekehysen toimeenpanon ja vaikuttavuuden tulosmuuttujiin, joita ovat Reach, Effectiveness, Adoption, Implementation, Maintenance eli tavoittaminen, vaikuttavuus, käyttöönotto, toimeenpano ja ylläpito.

Tutkimuksessa PRISM todettiin hyödylliseksi sekä ennalta määritettyjen että uusien kontekstitekijöiden havaitsemisessa toimeenpanon eri vaiheissa. PRISM tarjosi lähtökohdan kontekstitekijöiden määrittelylle, ja nämä tekijät jäsentyivät ja täydentyivät edelleen sidosryhmien kanssa käytyjen keskustelujen kautta. Uudet kontekstitekijät pystyttiin sijoittamaan PRISM-alueisiin. Toimeenpanon infrastruktuuri todettiin erityisen keskeiseksi, ja kontekstitekijät kaikkineen merkityksellisiksi RE-AIM tulosmuuttujille. Kaikkineen kontekstin ymmärtäminen auttoi muokkaamaan interventioita tiettyihin ympäristöihin hyväksyttävyyden mahdollistamiseksi ja toimeenpanon onnistumiseksi.

Kuvio 3. PRISM-viitekehys

Julkaisu: McCreight M. S, Rabin B. A, Glasgow R. E, Ayele R. A, Leonard C. A, Gil-martin H. M, Frank J. W, Hess P. L, Burke R. E, & Battaglia C. T. (2019). Using the Practical, Robust Implementation and Sustainability Model (PRISM) to qualitatively assess multilevel contextual factors to help plan, implement, evaluate, and disseminate health services programs. *Translational Behavioral Medicine*, 9(6), 1002–1011.

Linkki: <https://doi.org/10.1093/tbm/ibz085>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkimusryhmän kommentti: PRISM on kattava viitekehys, jota voidaan käyttää toimeenpanon suunnittelun, toteutuksen, ylläpidon ja arvioinnin tukemiseen. PRISM:in helpon sovellettavuuden erilaisiin interventioihin ja erilaisiin ympäristöihin osoittaa myös viimeaikainen katsaus (Rabin ym 2022). PRISM tarjoaa hyvän lähtökohdan toimeenpanoon vaikuttavien monitasoisten kontekstitekijöiden haarukointiin. Se ei kuitenkaan ole kaiken kattava, vaan kuten tutkimusryhmäkin korostaa, kontekstitekijöitä tulee määritellä aina tilannekohtaisesti ja niitä tulee arvioida iteratiivisesti prosessin edetessä. Tutkimusryhmän mukaan PRISM on helpompi ymmärtää ja käyttää kuin monet muut kontekstin huomioivat mallit, kuten CFIR, EPIS tai iPARISH. Käytettävyyttä/saa-vutettavuutta tukevat myös kattavat nettisivut: <https://re-aim.org/>. PRISM:issä ainutlaa-tuista on myös linkitys RE-AIM -malliin. Tutkimusryhmä korostaa kaikkineen kontekstin huomiomisen tärkeyttä toimeenpanostrategioiden valinnassa.

Rabin, B.A., Cakici, J., Golden, C.A. ym. 2022. A citation analysis and scoping system-atic review of the operationalization of the Practical, Robust Implementation and Sus-tainability Model (PRISM). Implementation Sci 17, 62. <https://doi.org/10.1186/s13012-022-01234-3>

4.4 CICI-viitekehys huomioi monimutkaisten interventioiden kontekstin osana toimeenpanoa

Tiivistelmä: Monimutkaisten toimenpiteiden tehokkuuteen vaikuttaa merkittävästi, miten ne toteutetaan osana kontekstia. Nykyisissä toimeenpanotieteellisissä teorioissa, malleissa ja viitekehyksissä ei usein oteta kokonaisvaltaisesti huomioon kontekstia, ja silloin kun otetaan, keskitytään usein ensisijaisesti organisaatiotasolle. Tutkimuksen ta-voitteena oli kehittää viitekehys, joka helpottaa monimutkaisten interventioiden kon-tekstin ja täytäntöönpanon kattavaa ja jäsenneilyä käsitteellistämistä ja arviointia.

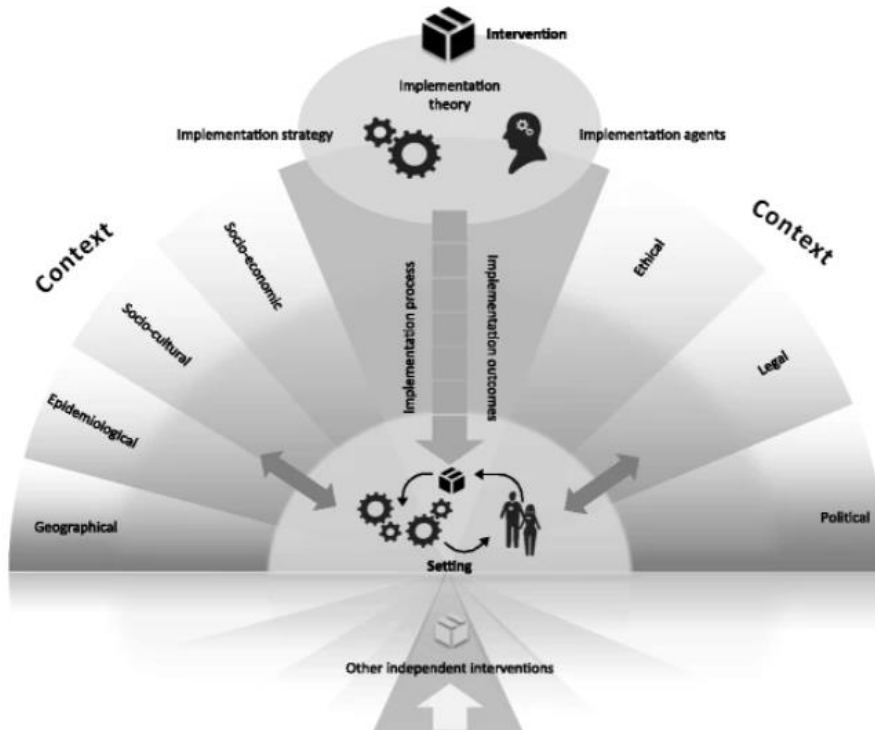
CICI-viitekehys (kuvio 4) koostuu kolmesta ulottuvuudesta – olosuhteista (engl. *con-text*), toimeenpanosta (engl. *implementation*) ja ympäristöstä (engl. *setting*) - jotka vuo-rovaikuttavat keskenään ja intervention kanssa. Olosuhteet koostuu seitsemästä osa-alueesta: maantieteellinen, epidemiologinen, sosiaalikultuurinen, sosioekonominen, eettinen, lainsäädännöllinen, poliittinen. Toimeenpano koostuu viidestä osa-alueesta:

toimeenpanoteoria, prosessi, strategiat, toimijat ja tulokset. Ympäristö viittaa tiettyyn fyysiseen sijaintiin, jossa interventio toimeenpannaan.

Viitekehys huomioi myös interventioiden toteutuksen ja vaikutuksen monitasoisuuden. Intervention luonteen mukaan niitä voidaan toteuttaa makrotasolla, esimerkkinä koko terveydenhuoltojärjestelmää koskevat määräykset, mesotasolla, esimerkkinä uusien toimintamallien käyttöönotto hyvinvointialueella ja mikrotasolla, esimerkkinä mielenterveyden edistäminen nuorten keskuudessa. Tavanomaisesti interventioita toteutetaan monella eri tasolla ja eri ympäristöissä samanaikaisesti vaikuttavuuden parantamiseksi.

Artikkeli tarjoaa myös työkaluja, kuten tarkistuslistoja, tiedonkeruutyökaluja, viitekehysten operationalisoimiseksi ja soveltamisen helpottamiseksi.

Kuvio 4. CICI-viitekehys

Julkaisu: Pfadenhaue,r L., Gerhardus, A., Mozygemba, K., ym. (2017). Making sense of complexity in context and implementation: the Context and Implementation of Complex Interventions (CICI) framework. *Implementation Science* 12, 21.

Linkki: <https://doi.org/10.1186/s13012-017-0552-5>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkimusryhmän kommentti: Viitekehys onnistuu huomioimaan käsitteellistämään ympäristön, olosuhteet ja toimeenpanon yksinkertaisesti ja integroidusti. Kaikkineen se onnistuu purkamaan näihin käsitteisiin liittyvää kompleksisuutta, mikä tukee niiden parempaa huomioimista ja sen ymmärtämistä, että toimivatko interventiot ja miten ne toimivat. Viitekehysten vahvuus on jo siinä, että se huomioi olosuhteet ja ympäristön, mutta erityinen vahvuus on tarkastelun ulottaminen makrotasolle, joka on toimeenpanotieteellisissä teorioissa harvinaista, joissa ensisijaisesti keskitytään yksilö, yhteisö ja organisaatiotasolle (esim CFIR: Damschroder ym. 2009; <https://cfirguide.org/>). Vaikka kehityksellä on useita vahvuuksia, ympäristön ulottuvuutta ei ole viitekehyksessä käsitelty kovin kattavasti. Artikkelin on julkaistu ennen viime vuosina tapahtunutta harppausta digitaalisessa kehityksessä, joten viitekehyksessä ei ole käsitteellistetty myöskään digitaalisten interventioiden toteuttamisympäristöä. Kehystä on kuitenkin laajasti testattu ja sovellettu erilaisissa systemaattisissa katsauksissa sekä myös terveysteknologian arvioinneissa, joissa se on osoittanut hyödyllisyytensä ja sovellettavuutensa.

Damschroder L.J, Aron D.C, Keith R.E. et al.2009. Fostering implementation of health services research findings into practice: a consolidated framework for advancing implementation science. Implementation Sci 4, 50. <https://doi.org/10.1186/1748-5908-4-50>

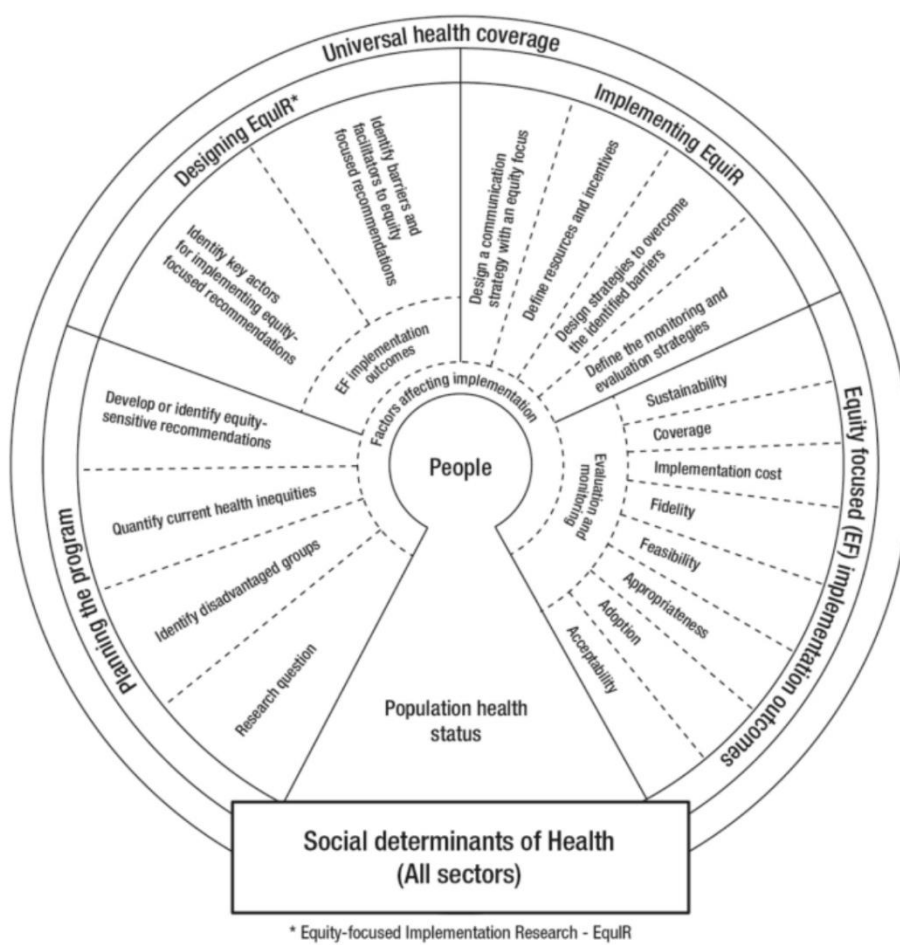
4.5 Miten tukea terveyden yhdenvertaisuutta ja ehkäistä eriarvoisuutta osana interventioiden kehittämistä ja toimeenpanoa?

Tiivistelmä: Toimeenpanotutkimuksen päämääränä on lisätä näyttöön perustuvien interventioiden, ohjelmien tai politiikkatoimien levittämistä laajamittaiseen ja pysyvään

käyttöön sekä vahvistaa soveltuvuutta kontekstiin ja toimeenpanon laatua ja näiden avulla lisätä vaikuttavuutta väestön terveyteen. Terveiden eriarvoisuuden vähentäminen on yhteiskunnallisesti merkittävä tavoite, joka on tarpeen huomioida myös toimeenpanotutkimuksessa. Käytännössä heikommassa asemassa olevien ryhmien tarpeet ja tilanteet tahtovat jäädä sivuhuomioiksi toiminnan kehittämisessä. Artikkelitelee käsitteellisen viitekehysten EquiR (kuvio 5), joka nostaa terveyden tasa-arvon lisäämisen toimeenpanotutkimuksen keskeiseksi tavoitteeksi ja antaa siihen käytännön välineitä.

Viitekehys ohjaa toimeenpanotutkimuksen koko prosessia alkaen intervention ja toimeenpanon suunnittelusta, edeten toimeenpanon toteutukseen ja päättyen toimeenpanon arviointiin. Yhdenvertaisuuden edistäminen on toiminnan keskiössä jokaisessa vaiheessa. Intervention suunnittelu lähtee liikkeelle heikommassa asemassa olevien ryhmien tunnistamisesta ja terveyden eriarvoisuuden kvantifioinnista, minkä perusteella asetetaan tavoitteet ja suositukset toimenpiteistä eriarvoisuuden vähentämiseksi. Toimeenpanon suunnittelussa tunnistetaan eriarvoisuuden vähentämisen kannalta keskeiset toimeenpanijatahot sekä toimeenpanoa edistävät ja estävät tekijät, joilla on merkitystä nimenomaan eriarvoisuuden / yhdenvertaisuuden kannalta. Toimeenpanoa varten suunnitellaan viestintästrategia yhdenvertaisuusfokuksella ja määrittellään resurssit ja insentiivit toimeenpanolle. Edelleen määrittellään strategiat edistävien tekijöiden hyödyntämiseksi ja estävien tekijöiden ylittämiseksi sekä toimeenpanon seuranta ja arviointia varten. Toimeenpanotutkimuksessa yleisesti käytetyt arviointimittarit (ylläpidettävyys, kattavuus, kustannukset, laatu, soveltuvuus, sopivuus, käyttöönotto ja hyväksyttävyyys) kohdennetaan erityisesti yhdenvertaisuuden tarkasteluun: esimerkiksi kattavuus, ylläpidettävyys, soveltuvuus ja hyväksyttävyyys voivat olla ratkaisevasti eri tasolla kun tarkastellaan heikommassa asemassa olevien ryhmää verrattuna paremmassa asemassa oleviin.

Kuvio 5. EquiR-viitekehys

Julkaisu: Eslava-Schmalbach, J., Garzón-Orjuela, N., Elias, V., ym. (2019). Conceptual framework of equity-focused implementation research for health programs (EquiR). *International Journal for Equity in Health* 18, 80.

Linkki: <https://doi.org/10.1186/s12939-019-0984-4>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkimusryhmän kommentti: Yhdenvertaisuusnäkökulman tuominen toimeenpanoprosessiin on ensiarvoisen tärkeä kehityssuunta. Vaikka EquIR-viitekehys on suunniteltu nimenomaan tutkimusta varten, lienee se käyttökelpoinen myös ”arkitoimeenpanossa”. Yhdenvertaisuusnäkökulmaan kehitettyjä teorioita, malleja ja viitekehyksiä on muitakin. Esimerkiksi Gustafsonin ym. katsausartikkelissa esitellään 15 teoriaa, mallia tai viitekehystä, joista 12:ssa oli jo alunalkaen yhdenvertaisuusfokus. Teorioita löytyy kaikkiin toimeenpanotutkimuksen kannalta olennaisiin tarpeisiin eli toimeenpanon prosessin ohjaamiseen (process models), toimeenpanon onnistumisen taustalla vaikuttavien tekijöiden tunnistamiseen (determinant frameworks, classic theories, implementation theories) ja toimeenpanon arviointiin (evaluation frameworks).

Gustafson P, Abdul Aziz Y, Lambert M. et al. 2023. A scoping review of equity-focused implementation theories, models and frameworks in healthcare and their application in addressing ethnicity-related health inequities. Implementation Sci 18, 51. <https://doi.org/10.1186/s13012-023-01304-0>

4.6 Toimeenpanostrategioiden koonti auttaa tukemaan toimeenpanoa monipuolisesti ja monitasoisesti

Tiivistelmä: Toimeenpanostrategioilla tarkoitetaan menetelmiä tai tekniikoita, joilla pyritään tukemaan jonkin intervention, kuten terveydenhuollon käytännön, käyttöönottoa, toteutusta tai pysyvyyttä. Toimeenpanostrategioiden tunnistaminen, kehittäminen ja testaaminen on yksi keskeisistä toimeenpanotieteen tavoitteista, mutta epäjohdonmukainen käsitteistö ja puutteellinen strategioiden kuvaus on haastanut tämän tavoitteen saavuttamista. ERIC-tutkimuksen tavoitteena oli yhdenmukaistaa termistöä koostamalla tietoa asiantuntijapaneelilta. Tulokseksi saatiin 73 toimeenpanostrategian koonti. Nimeämisen lisäksi kullekin strategialle on oma määritelmä. Esimerkiksi: ”Tarkasta ja anna palautetta”: keräättään ja tiivistetään arviointitietoja tietyn ajanjakson aikana, ja annetaan niiden perusteella palautetta klinikoille ja hallintohenkilöstölle, jotta

he voivat seurata, arvioida ja muuttaa käyttäytymistä/toimintaa. Strategiat tarjoavat ”menun”, jota voidaan hyödyntää monipuolisen ja eri tasoille kohdistuvan toimeenpanostrategiakokonaisuuden rakentamisessa. Kaikkineen tutkimus lisää käsitteellistä yhdenmukaisuutta, mikä helpottaa muun muassa toimeenpanostrategioiden raportointia ja arviointia ja tukee kattavaa toimeenpanostrategioiden käyttöä.

Julkaisu: Powell, B., Waltz T., Chinman M., ym. (2015). A refined compilation of implementation strategies: results from the Expert Recommendations for Implementing Change (ERIC) project. *Implementation Science* 10, 21.

Linkki: <https://doi.org/10.1186/s13012-015-0209-1>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkimusryhmän kommentti: Tutkimuksessa sovellettiin Delphoi/delphi-menetelmää. Menetelmässä kuullaan joukkoa asiantuntijoita useammalla toisiaan täydentävällä kierroksella. Asiantuntevan ja kattavasti relevantteja toimijoita ja intressitahoja edustavan paneelin valinta on delfoi-tutkimuksen ratkaiseva vaihe. Verrattuna edellisiin koonteihin (esim. Powell ym 2015), tämän tutkimuksen vahvuus oli monipuolinen asiantuntijajoukko (kaikkineen n=71, josta 45% klinisiä asiantuntijoita), jolloin koonti todennäköisemmin palvelee suhteellisen laajaa käyttäjäjoukkoa.

Myöhempi tutkimus ERIC-hankkeesta (Waltz et al 2015) on vienyt koontia eteenpäin jaottelamalla strategiat (N=73) yhdeksään kategoriaan: sitouta asiakkaat/palveluiden käyttäjät (n=5), käytä arvioivia ja iteratiivisia strategioita (n=10), muuta infrastruktuuria (n=8), mukauta ja räätälöi kontekstiin (n=4), kehitä sidosryhmien välistä vuorovaikutusta (n=17), hyödynnä taloudellisia strategioita (n=9), tue klinikoita/toimeenpanijoita (n=5), tarjoa vuorovaikutteista apua (n=4), kouluta sidosryhmät (n=11). Muut hankkeen artikkelit pyrkivät myös tukemaan toimeenpanostrategioiden valinnoissa (Powell ym 2017, Waltz ym 2019). ERIC-hankkeen tutkimukset eivät ole pureutuneet toimeenpanostrategioiden mekanismien (syy-seuraususteet) purkamiseen, jonka merkitystä myöhempi tutkimus on korostanut (Colquhoun ym 2014, Lewis ym 2018). Näiden mekanismien ymmärtämisessä voi auttaa myös jotkin muut tässä kausauksessa esitellyt teoriat, kuten Normalisation process theory (ks 4.1).

Kaikkineen on tärkeää huomioida, että toimeenpanostrategia lähtee aina toimeenpanoon kussakin tilanteessa vaikuttavista tekijöistä (barriers, facilitators). Koonnit voivat vaikuttaa siihen että halutaan siirtyä suoraan ratkaisuihin ymmärtämättä toimeenpanoon vaikuttavia tekijöitä. Koonnit mahdollistavat strategioiden systemaattisen raportoinnin mikä on erittäin tärkeää niiden arvioinnin kannalta. Systemaattinen katsaus vuodelta 2021 (Goorts ym 2021) toteaa monipuolisten strategioiden yhtäaikaisen käytön vaikuttavimmaksi strategiaksi.

Powell B.J, Waltz T.J, Chinman M.J, Damschroder L.J, Smith, J.L, ym. 2015. A refined compilation of implementation strategies: results from the Expert Recommendations for Implementing Change (ERIC) project. Implementation Science 10, 21.

Waltz ym. 2015. Use of concept mapping to characterize relationships among implementation strategies and assess their feasibility and importance: results from the Expert Recommendations for Implementing Change (ERIC) study. Implement Sci;10:109

Powell B.J, Beidas R.S, Lewis C.C, Aarons G.A, McMillen J.C ym.. 2017. Methods to improve the selection and tailoring of implementation strategies. Journal of Behavioral Health Services and Research 44, 177–194 .

Waltz T.J, Powell B.J, Fernández M.E. ym. 2019. Choosing implementation strategies to address contextual barriers: diversity in recommendations and future directions. Implementation Sci 14, 42. <https://doi.org/10.1186/s13012-019-0892-4>

Colquhoun H, Leeman J, Michie S, Lokker C, Bragge P, Hempel S, ym. 2014. Towards a common terminology: a simplified framework of interventions to promote and integrate evidence into health practices, systems, and policies. Implement Sci: 9:1–6.

Lewis C.C, Klasnja P, Powell B.J, Lyon A.R, Tuzzio L, ym. 2018. From classification to causality: advancing understanding of mechanisms of change in implementation science. Frontiers in Public Health 6, 136.

Goorts K, Dizon J & Milanese S. 2021. The effectiveness of implementation strategies for promoting evidence informed interventions in allied healthcare: a systematic review. BMC Health Serv Res 21, 241. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06190-0>

5 Työelämä

Tutkija/asiantuntija: Maarit Lassander (VNK)

Tässä katsauksessa tarkastellaan prososiaalisen toiminnan (esim. muiden auttaminen, resurssien jakaminen, yhteistyö) vaikutuksia työelämässä. Viimeaikainen tutkimus viittaa siihen että tällaisen toiminnan edistämiseksi on monia hyvinvointiin mutta myös organisaatioiden toimivuuteen liittyviä perusteita. Se voi olla merkityksellinen myös työikäisen väestön kokonaisterveyden kannalta.

5.1 Kokemus prososiaalisesta vaikutuksesta ja prososiaalinen käyttäytyminen vahvistavat toisiaan

Tiivistelmä: Tutkimus pyrkii selvittämään kuinka vapaaehtoiset, toisia hyödyttävät toimet (prososiaalinen käyttäytyminen) vaikuttavat työympäristöön ja vahvistavat kokemusta muiden kannalta merkityksellisestä ja hyödyllisestä työstä (prososiaalinen vaikutus). Tutkimuksessa eroteltiin toisistaan kaksi prososiaalisen käyttäytymisen muotoa: yksilöiden auttaminen ja organisaation hyväksi toimiminen. Tutkijat olettivat, että suoraan yksilöihin suunnattu prososiaalinen käyttäytyminen lisää työntekijöiden kokemaa prososiaalista vaikutusta, koska se kohdistuu konkreettisiin henkilöihin. Toisaalta organisaatioon kohdistuva prososiaalinen käyttäytyminen, joka on epäsuorempaa, saattaa olla heikompi tai jopa merkityksetön tekijä prososiaalisen vaikutuksen aikaansaamisessa. Käyttäen pitkittäistutkimusaineistoa, joka kerättiin kolmessa eri vaiheessa ja johon osallistui 1019 henkilöä, tutkijat havaitsivat, että vain yksilöihin suunnattu prososiaalinen käyttäytyminen ennusti työntekijöiden kokemaa prososiaalista vaikutusta. Lisäksi he löysivät näyttöä siitä, että koettu prososiaalinen vaikutus ennusti myöhemmin sekä yksilöihin että organisaatioon suuntautuvaa prososiaalista käyttäytymistä. Tutkimus viittaa siihen, että työympäristössä kokemus prososiaalisesta vaikutuksesta ja prososiaalinen käyttäytyminen vahvistavat toisiaan. Tällä huomiolla sekä teoreettisia ja käytännöllisiä seurauksia työntekijöiden hyvinvoinnin, motivaation ja organisaatioiden suorituskyvyn kannalta.

Julkaisu: Gómez, M., Espejo, A., Martela, F., Bastías, C., Bravo, D. & Unanue, W. (2024). The virtuous cycle of prosocial behaviour and perceived prosocial impact in organizations: a longitudinal three-wave study, *European Journal of Work and Organizational Psychology*.

Linkki: <https://doi.org/10.7554/eLife.87271.3>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Empiirinen määrällinen tutkimus

Tutkijan kommentti: Tutkijoiden havaintojen perusteella koettu prososiaalinen vaikutus johtaa myöhemmin sekä yksilöille että organisaatiolle suunnattuun prososiaaliin käyttäytymiseen, antaen vahvoja viitteitä positiivisesta kierteestä, joka voi edistää sekä henkilöstön hyvinvointia että organisaation suorituskykyä. Tämä herättää myös kysymyksiä siitä, kuinka organisaatiot voivat rohkaista ja hyödyntää tällaista käyttäytymistä paremmin ja tukea yksilöiden välisiä suhteita ja vuorovaikutusta. Tutkimus vahvistaa ajatusta siitä, että työympäristön sosiaalinen dynamiikka ja prososiaalisuus ovat keskeisiä tekijöitä, jotka edistävät paitsi yksilöiden myös koko organisaation menestystä. (ML)

5.2 Prososiaalinen motivaatio on hyödyllinen sekä työntekijän että organisaation näkökulmasta

Tiivistelmä: Viimeaikaisessa tutkimuksessa on keskitytty yhä enemmän prososiaalisen motivaation vaikutuksiin työpaikalla, tuoden esille sekä sen hyödyt että kustannukset. Tästä huolimatta tutkimusala on pysynyt pirstaleisena, johtuen vaihtelevista määritelmistä ja menetelmistä. Tämän meta-analyysin tavoitteena on luoda selkeämpi viitekehys prososiaalisen motivaation ymmärtämiseksi, jakamalla se kahteen pääulottuvuuteen: prososiaalisen motivaation itseohjautuvuuteen (valinnaisuus vs pakollisuus) ja yleisyyteen (kattavuus eri tilanteissa ja rooleissa). Pohjaten tähän viitekehykseen, tutkijat analysoivat 252 yksittäisotosta, jotka selvittivät prososiaalisuuden vaikutuksia työntekijöiden suoriutumiseen ja hyvinvointiin. Tutkimustulokset osoittivat, että

prososiaalinen motivaatio on yleisesti ottaen edullista työntekijöiden hyvinvoinnin, prososiaalisen käyttäytymisen, työsuoriutumisen ja urakehityksen kannalta. Vaikutusten laatu ja voimakkuus vaihtelivat kuitenkin riippuen motivaation itseohjautuvuudesta, soveltuiko se yleisesti kaikkiin tilanteisiin vai ainoastaan joihinkin tilanteisiin, ja miten sitä mitattiin. Lisäksi havaittiin, että kulttuurinen konteksti vaikutti näiden tulosten vertailtavuuteen. Prososiaalinen motivaatio korreloi työntekijöiden hyvinvoinnin, prososiaalisen käyttäytymisen, työsuoriutumisen ja urakehityksen kanssa positiivisesti ja vahvemmin kuin yleinen älykkyys tai Big Five –persoonallisuuspiirteet (avoimuus, tunnollisuus, ekstrasversio, sovinnollisuus ja neuroottisuus).

Julkaisu: Liao, H., Su, R., Ptashnik, T., & Nielsen, J. (2022). Feeling good, doing good, and getting ahead: A meta-analytic investigation of the outcomes of prosocial motivation at work. *Psychological Bulletin*, 148(3-4), 158-198.

Linkki: <https://doi.org/10.1037/bul0000362>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Meta-analyysi

Tutkijan kommentti: Meta-analyysi on arvokas lisä prososiaalisen motivaation tutkimuksen kenttään, sillä se tarjoaa selkeämmän viitekehyksen aiheen tarkasteluun ja ymmärtämiseen. Havainto, jonka mukaan prososiaalinen motivaatio korreloi positiivisesti työntekijöiden lopputulosten kanssa paremmin kuin yleinen älykkyys tai persoonallisuuden suuret viisi piirrettä, on mielenkiintoinen ja viittaa siihen, että työnantajien ja organisaatioiden olisi hyödyllistä kehittää strategioita, jotka edistävät myönteistä sosiaalista vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä. (ML)

5.3 Akuutti stressi vaikuttaa halukkuuteen auttaa muita

Tiivistelmä: Akuutti stressi voi vaikuttaa ajatteluun ja tunteisiin, mutta vain vähän tutkimusta on tehty sen vaikutuksista prososiaaliseen käyttäytymiseen. Useat tutkimukset ovat keskittyneet tarkastelemaan prososiaalisuutta talouspelien kautta, joissa ihmiset tekevät taloudellisia siirtoja toisilleen, mutta nämä tutkimukset ovat antaneet ristiriitaisia tuloksia. On tärkeää huomioda, että usein prososiaalinen käyttäytymisen vaatii ponnistelua. Tässä tutkimuksessa on keskitytty siihen, miten akuutti stressi vaikuttaa ihmisen halukkuuteen nähdä vaivaa toisten hyväksi. Osallistujia (miespuolisia) pyydettiin valitsemaan, halusivatko he tehdä fyysistä työtä ansaitakseen rahaa joko itselleen tai jollekin muulle. Puolet heistä altistettiin akuutille stressille. Tutkimusasetelman avulla voitiin arvioida akuutin stressin vaikutuksia prososiaaliseen ja itseä hyödyttävään käyttäytymiseen. Tulokset osoittivat, että verrattuna kontrolliryhmään, joka koostui 45 osallistujasta, 46 osallistujan stressiryhmä valitsi useammin itseään hyödyttävät teot toisten hyödyksi tehtyjen ponnistelujen sijaan, erityisesti kun vaadittu ponnistelun taso oli alhainen. Lisäksi havaittiin, että stressin negatiiviset vaikutukset prososiaaliseen ponnisteluun olivat voimakkaampia niillä osallistujilla, jotka raportoivat vähemmän prososiaalisia persoonallisuuden piirteitä. Neurokuvantaminen ja laskennallinen mallintaminen paljastivat, että aivoissa saattaa olla mekanismeja, jotka selittävät näitä havaintoja.

Julkaisu: Forbes, P., Aydogan, G., Braunstein, J., Todorova, B., Wagner, I., Lockwood, P., Apps, M., Ruff, C., Lamm, C. (2024). Acute stress reduces effortful prosocial behaviour. *eLife* 12:RP87271.

Linkki: <https://doi.org/10.7554/eLife.87271.3>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Empiirinen määrällinen tutkimus

Tutkijan kommentti: Tutkimus auttaa ymmärtämään neurokuvantamisen tasolla, kuinka stressi voi muuttaa taipumustamme auttaa muita. Tämä voi auttaa kehittämään tehokkaampia tapoja hallita stressin negatiivisia vaikutuksia mm. työelämässä. Tutki-

muksen rajoitukset, kuten sen keskittyminen vain miespuolisiin osallistujiin ja pienenkö otos herättävät kysymyksiä siitä, ovatko tulokset yleistettävissä laajemmalle väestölle. Jatkotutkimukset, jotka sisältävät monipuolisemman sukupuolijakauman ja tarkastelevat muita stressin muotoja sekä pitkäaikaisen stressin vaikutuksia, voisivat tarjota lisätietoa. (ML)

5.4 Prososiaalisuus osana kansanterveyttä

Tiivistelmä: Tässä kommentaarissa/puheenvuorossa tuodaan esille, kuinka toiset huomioiva käyttäytyminen (prososiaalisuus) voi parantaa sekä yksilöiden että yhteisöjen terveyttä. Tutkijat korostavat, että COVID-19-pandemia on osoittanut prososiaalisuuden merkityksen kansanterveydelle. Prososiaaliset käyttäytymismallit, kuten altruismi, luottamus, vastavuoroisuus, myötätunto ja empatia, voivat edistää COVID-19-rokotusten ottamista ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden, kuten maskien käytön, noudattamista. Kirjoittajat suosittelevat, että prososiaalisuuden edistämiseen ja tutkimukseen tulisi investoida enemmän, ml. kuinka prososiaalisuutta voidaan lisätä yksilöiden ja yhteisöjen tasolla. Lisäksi artikkelissa ehdotetaan, että prososiaalisuuden epidemiologiaa tulisi kehittää osana terveyden edistämisen strategiaa. Kirjoittajat painottavat, että prososiaalisuus voi vähentää stressiä, edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja jopa parantaa fyysistä terveyttä. Yhteenvetona kirjoittajat kehottavat tutkijoita, asiantuntijoita ja päättäjiä huomioimaan prososiaalisuuden arvon kansanterveydelle ja tekemään siitä keskeisen osan terveyden edistämisen strategiaa.

Julkaisu: Kubzansky, L., Epel, E. & Davidson, R. (2024). Prosociality should be a public health priority. *Nature Human Behavior* 7, 2051–2053.

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s41562-023-01717-3>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Kommentaari

Tutkijan kommentti: Tämä artikkeli tarjoaa ajankohtaisen näkökulman siihen, miten prososiaalisuus — toisten hyvinvoinnin huomioon ottaminen ja altruistiset teot — voivat

olla ratkaisevan tärkeitä sekä yksilöiden että laajempien yhteisöjen terveydelle. COVID-19-pandemian valossa on erityisen merkittävää, että kirjoittajat nostavat esille sosiaalisuuden merkityksen kansanterveyden edistämässä ennaltaehkäisevänä strategiana, joka ei vain torju nykyisiä terveyskriisejä, kuten pandemioita, vaan myös edistää yleistä hyvinvointia pitkällä aikavälillä. Tämä lähestymistapa osoittaa tarpeen siirtyä yksinomaan riskitekijöiden vähentämisestä terveydenhuollossa kohti kokonaisvaltaisempaa, hyvinvointia edistävää mallia. (ML)

6 Kestävä kehitys

Tutkija: Jarno Tuominen (TY)

6.1 Globaalisti edustava otos ilmastonmuutostoimista ja politiikkatoimista

Tiivistelmä: Ilmastonmuutoksen liittyviä toimia ja niiden tukea tai vastustusta on usein mitattu tarkkarajaisilla otoksilla, keskittyen esimerkiksi suomalaisten ilmastouskomuksiin. Ilmastonmuutos koskettaa kuitenkin kaikkia, joten on tarpeen ymmärtää maailman väestön asenneilmapiiriä tätä tarkemmin. Andre ja kollegat vastaavat tähän tarpeeseen keräämällä ilmastoitimiin ja -asenteisiin keskittyvän haastatteluaaineiston 125 maasta, kattaen lähes 130.000 ihmistä. Tulokset muodostavat kuvan motivoituneesta ja yhdenmukaisesti suhtautuvasta maailman väestöstä. Yhteenvetona, 89 % kaikista haastateltavista vaativat merkittävämpiä politiikkatoimia ilmastonmuutokseen liittyen, 86 % kannattavat ilmastoystävällisiä sosiaalisia normeja ja jopa 69% vastaa-jista on valmis lahjoittamaan prosentin kuukausituloistaan ilmastonmuutosta hidastavaan toimintaan. Erityisesti ilmastonmuutokselle haavoittuvien ja korkeamman keskilämpötilan maiden kansalaiset ovat valmiita osallistumaan henkilökohtaisesti ilmastomuutoksen vastaiseen työhön. Vastakkainen trendi on havaittavissa suhteessa bruttokansantuotteeseen: Mitä suurempi BKT sitä harvempi on valmis lahjoittamaan prosentin tuloistaan. Samanaikaisesti kuitenkin sosiaalinen vertailutietomme on vinoutunut: Läpi maailman ihmiset aliarvioivat muiden halukkuutta ilmastotoimiin yli neljänneksellä. Kirjoittajat päättävät tutkimuksensa korostaen tähän vinoutuneeseen havaintoon liittyvään haasteeseen: Väärä uskomus muiden asenteista hidastaa omien toimien täytääntöönpanoa, ja onkin erityisen tärkeää lisätä tietoutta maailman kansalaisten verrattain yksimielisistä asenteista ilmastonmuutostoiimiin liittyen.

Julkaisu: Andre, P., Boneva, T., Chopra, F. & Falk, A. (2024). Globally representative evidence on the actual and perceived support for climate action. *Nature Climate Change*, 14, 253–259.

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s41558-024-01925-3>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Haastattelututkimus

Tutkijan kommentti: Tämä esimerkillinen tutkimus vastaa samanaikaisesti useaan merkittävään ja ajantasaiseen kysymykseen: miten eri maiden kansalaiset eroavat ilmastoasenteissaan ja -käyttäytymisissään, paljonko poliittista potentiaalia ilmastotoimenpiteisiin on varastossa, miten koemme muiden suhtautuvan ilmastotoimiin ja miten tämä sosiaalinen normi vaikuttaa käytännössä omiin toimiimme. Kaiken kaikkiaan tutkimus on mieltäylentävä, sillä se kuvaa globaalisti motivoituneen väestön, joka on valmis toimimaan jaettuuhkaa vastaan. Suomen kannalta tilanne aiheuttaa kuitenkin syytä tarkempaan pohdintaan: Siinä missä Ruotsissa tai Islannissa 72 % kansalaisista on valmis siirtämään prosentin tuloistaan ilmastotoimiin, Suomessa tähän on valmis vain vajaa 55 %. Suomalainen sosiaalinen normi näyttäytyy samoin synkeänä: naapureista vain 36 % uskotaan olevan tähän valmis. Syvennyttäessä vielä suomalaiseen osaotokseen voidaan huomata, että vaikka yli 87 % on sitä mieltä, että muiden suomalaisten tulisi tehdä enemmän, vain alle 62 % toivoo hallituksen olevan aktiivisempi ilmastotoimissaan. Tämä on koko aineiston selkeästi matalin osuus. Suomalaisessa kontekstissa tämä nostaa esiin kysymyksiä niin tutkimuksen, politiikkatoimien sekä viestinnän ja median suhteen. Aineistoa pääsee tarkastelemaan esim. maittain jaoteltuna täällä: <https://gccs.iza.org>

6.2 Prososiaalisuutta ja sisäisiä tavoitteita ja tarpeita korostava tarinallinen ilmastoviestintä tavoittaa PK-yritykset talouspohjaista ilmastoviestintää tehokkaammin

Tiivistelmä: Hallitseva narratiivi yrityksen ilmastotoimiin motivoinnissa keskittyy taloudellisten kannustimien korostamiseen. Taustalla on ajatus yrityksistä yksipuolisesti

voittoa maksimoivina toimijoina, jotka ovat myös muiden yritysten kohdalla kiinnostuneet vain taloudellisesta taustatekijöistä. Aiemmat laboratoriotutkimukset ovat kuitenkin haastaneet tämän väitteen paikkansapitävyyttä. Luederitz ja kollegat pyrkivät selvittämään tämän taustaolettaman todenpitävyyttä pienten ja keskisuurten yritysten kohdalla. He kohdensivat Facebookissa kanadalaisille PK-yrityksille kolme eri tavalla kehystettyä aitoa narratiivia siitä miksi yrittäjät ovat osallistuneet ilmastotoimiin: tarinat korostivat joko taloudellisia, prososiaalisia, tai sisäisiin tavoitteita ja tarpeita ilmastotoimien motivaattorina. He laskivat viestinnän aiheuttaneita klikkauksia joko kohdesivulle (päämuuttuja) tai lisätietoihin, kuvaan tai logoon (toissijainen muuttuja), joita analysoitiin yleistetyn sekamallin avulla. Kaiken kaikkiaan ei-taloudelliset narratiivit olivat 55 % taloudellisia hyötyjä korostavaa viestintää tehokkaampaa. Prososiaalisen ja sisäistä motivaatiota korostavan viestinnän välillä ei ollut eroa, vaan molemmat olivat yhtä paljon taloudellista viestintää houkuttelevampia. Yleisön ikä tai kieli (ranska v. englanti) ei vaikuttanut klikkausten määrään, vaikka iäkkäämmät klikkasivatkin ylipäänsä todennäköisemmin. Lisäklikkausten osalta päälöydös olivat samanlainen, mutta sisäisyntyisen motivaation tarina sai henkilöt hakemaan lisätietoa prososiaalista motiivia korostavaa tarinaa tehokkaammin.

Julkaisu: Luederitz, C., Animesh, A., Rohrbacher, K., Li, T., Piper, A., Potvin, C. & Etzion, D. (2023). Non-monetary narratives motivate businesses to engage with climate change. *Sustainability Science*, 18, 2649–2660.

Linkki: <https://doi.org/10.1007/s11625-023-01386-1>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkijan kommentti: Yritysten välisessä viestinnässä taloudelliset tekijät ovat usein keskiössä. Tämän tutkimuksen vahvuutena on laaja tosimaailman otos, jonka mittayksikkönä on digitaalisen maailman valuutta: klikkaukset. Yrittäjäkollegoissa kiinnostusta ei tutkimuksen perusteella näytä niinkään herättävän kuvaus ilmastotoimien taloudellisista hyödyistä vaan ennemminkin joko arvopohjaisista tai henkilökohtaisista tavoitteista kertova viestintä. On kuitenkin huomioitava, että tämä tutkimus pyrkii vastaamaan kysymykseen siitä mitkä tekijät saavat PK-yritykset alkukiinnostumaan ilmasto-

toimista, eikä esim. vastaa kysymykseen siitä mikä saa yritykset toimeenpanemaan ilmastotoimia tai sitoutumaan pitkäkestoisempiin tavoitteisiin. Joka tapauksessa se muodostaa kuvan pk-yrittäjistä vallitsevaa narratiivia moniulotteisempina ja monimuotoisemmin motivoituneina. Pitkäkestoisempaa toimintaa ei myöskään kehity ilman alkukiinnostuksen herättämistä, joten tutkimus olisi tarpeen huomioida yritysten ilmasto-
viestinnässä.

6.3 *This is fine*: Ilmastomuutosmeemeille altistuminen lisää ilmastokampanjoimisaikeita

Tiivistelmä: Meemit ovat nousseet yhdeksi keskeisistä viestintäkeinoista erityisesti nuorten keskuudessa. Myös ilmastomuutokseen liittyvää tietoa jaetaan laajasti meemimuodossa. Tästä huolimatta tietoa ilmastomeemien vaikutuksista esimerkiksi kokemuksiin ilmastomuutoksen riskeistä tai todennäköisyydestä toimia ilmastomyönteisesti ei ole aiemmin tutkittu. Zhang ja Pinto testasivat Amazonin MTurk-alustalla meemien (ihmis- v. eläinmeemi; matala & korkea huumori) vaikutusta näihin muuttujiin. Yhteensä 201 henkilöä katselivat 12 ilmastomeemiä, kutakin vähintään 15 sekuntia, jonka jälkeen he arvioivat ilmastomuutokseen liittyviä riskejä sekä ilmaisivat aikeitaan osallistua ilmastomuutuskampanjoihin. Lisäksi heiltä kysyttiin empatian kokemuksista meemeissä esiintyneitä hahmoja kohtaan. Meemeille altistuminen ei lisännyt ilmastouhkien koemista, mutta sai ihmiset ilmaisemaan aikeita ilmastokampanjointiin tulevaisuudessa. Empatiankokemukset välittivät tätä yhteyttä: mitä empaattisemmin hahmoihin suhtauduttiin, sitä todennäköisemmin se johti lisääntyneeseen toiminta-aikeeseen. Tutkijat korostavat sosiaalisen median ja meemien vaikutusta yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Julkaisu: Zhang, B. & Pinto, J. (2021). Changing the world one meme at a time: The effects of climate change memes on civic engagement intentions. *Environmental Communication*.

Linkki: <https://doi.org/10.1080/17524032.2021.1894197>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Kokeellinen tutkimus

Tutkijan kommentti: Huumori on tärkeä ja historiallinen kommunikaatiomuoto, joka on tuttu myös politiikassa. Meemit, eli hauskat huumorikuvat, jotka ammentavat tietystä kulttuurisesta ilmasikuvastosta, sivuutetaan usein pinnallisina ja toissijaisina poliittisen viestinnän keinona, mutta tutkimustieto kuvaa niillä olevan käytännön vaikutuksia poliittiseen asenneilmastoon ja käyttäytymiseen, ja esim. useiden poliittisten kampanjoiden hyödyntävän meemejä itselleen suotuisien asenneilmastojen luomiseksi. Usein meemit nähdäänkö polarisoivana, toisinaan propagandistisenakin välineenä. Tässä tutkimuksessa meemien positiivista vaikutusta lähtökohtaisesti polarisoivaan ilmiöön, ilmastonmuutokseen, arvioitiin 2x2-asetelmassa. Tutkimuksen puutteista huolimatta (kuten pieni MTurk-otos, ärsykkeiden ennakkovalidoinnin puute) se avaa kiinnostavan tutkimusnäkökulman kasvavaan ilmastonmuutosviestintätutkimuskenttään. Avoimeksi jäävät mm. kysymykset siitä onko meemeillä erilainen painoarvo, jos niitä välittää tai ne on suunnitellut esimerkiksi ministeriö tai yksittäinen kansalainen, pystyykö positiivisten ilmastomeemien avulla kumoamaan denialismimeemien vaikutuksen ym.

6.4 Käyttäytymistieteellisiä näkökulmia Yhdysvaltain ilmastopolitiikkaan liittyvän kysynnän, tarjonnan ja polarisaation haasteisiin

Tiivistelmä: Yhdysvaltain hyväksymien ilmastolakien oletetaan laskevan päästöjä vuoteen 2030 mennessä jopa yli 40 % vuoden 2005 vuoden tasosta. Tämän tavoitteen toteutuminen vaatii kuitenkin kitkatonta toteutusta ja usean käyttäytymiseen ja polarisaatioon liittyvän sudenkuopan välttämistä. Burgess kollegoineen käyvät läpi keskeisiä haasteita yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden näkökulmasta. He kuvaavat eri toimintakohteita, niiden päästövähennyspotentiaalin, käyttäytymisen muutokseen liittyvän joustavuuden, sekä siihen liittyvän poliittisen polarisaation haasteen. Esimerkiksi sähköautojen kohdalla he näkevät päästövähennyspotentiaalin suurena, käyttäytymisen joustavuuden keskiuurena-suurena, sillä hankinta nähdään ekrtakustannuksena, joka ei vaadi juurikaan rutiinien muutosta. Haasteina nähdään ajoetaisyysshuolet

ja polarisaatio. Polarisaation osalta tiedetään demokraattipuoluetta kannattavien todennäköisemmin hankkivan sähköauton, kun taas republikaanipuolueiden kannattajilla on todennäköisemmin varaa hinnanlisään. He kuvaavat myös suuren osan auto-kauppiaista olevan republikaanien kannattajia, joka joillain tarkoittaa ettei sähköautoja oteta myyntiin. Aurinkopaneelihankinnan osalta arvio on samankaltainen, mutta polarisaatoriski on matalampi. Arvioituaan erilaiset kysyntään ja tarjontaan sekä polarisaatiota vähentäviin toimiin, he kuvaavat miten ilmastotavoitteisiin pääsyä voitaisiin edistää erityisesti nk. hyvän kehien (virtuous cycles) avulla. Näiden keskiössä ovat sosiaalisen normien muutokseen johtavat prosessit, kuten: teollisuuden tarjoamat toimintamahdollisuudet (esim. sähköautojen tuotanto), käyttäytymisen muutos (sähköautojen hankinta), ja politiikkatoimet jotka lisäävät käyttäytymisen todennäköisyyttä (esim. sähköautotuet), nämä yhdessä muuttavat sosiaalista normia ja kiihdyttävät sekä muutostahtia että lisäävät kysyntää uusille teknologisille ratkaisuille että ilmastoystävällisille politiikkatoimille.

Julkaisu: Burgess, M.G., Van Boven, L., Wagner, G., Wong-Parodi, G., Baker, K., Boykoff, M., Converse, B.A., Dilling, L., Gilligan, J.M., Inbar, Y., Markowitz, E., Moyer, J.D., Newton, P., Raimi, K.T., Shrum, T., & Vandenbergh, M. P. (2023). Supply, demand and polarization challenges facing US climate policies. *Nature Climate Change*,

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s41558-023-01906-y>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Näkökulma-artikkeli

Tutkijan kommentti: Kirjoittaja pyrkivät vastaavaan järkälemäiseen ongelmaan: miten käsitteellistä ilmastotavoitteiden toteutumiseen johtavaa toimintaa monitasoisesti. He nostavat erityisesti keskiöön markkinamekanismin ja sen yhteyden arvo- ja politiikkakysymyksiin. Samanaikaisesti kun pyritään mahdollistamaan muutosta niin tuotannon kuin politiikkatoimien tasolla on myös erityisen tärkeä varmistaa, että kansalaisten polarisaatio ilmiön ympärillä ei syvene. Tämä saattaa johtaa pahimmillaan vaalikaudesta toiseen tempoilevaan politiikkaan tai päätöksenteon jumiutumiseen tilanteessa, jossa vaaditaan ennen kaikkea ennakoitavia ja pitkäkestoisia ratkaisuja. Yhdysvaltain kontekstissa ilmiö on erityisen merkittävä, sillä kaksipuoluejärjestelmä on erityisen altis tällaisille haasteille. Yhtä kaikki, tutkijoiden analyysi toimintakohteista ja niiden

mahdollisuuksista ja haasteista kuitenkin on sovellettavissa pienin muutoksin myös Suomen kontekstiin.

6.5 Kattava näkökulma käyttäytymistieteiden soveltamiseen ilmastomuutoksen hidastamisessa

Tiivistelmä: Ilmastomuutoksen hidastaminen vaatii monitieteellistä käytännönläheistä lähestymistapaa, jossa käyttäytymistieteet ovat keskeisessä roolissa. Nielsen ja kollegat kuvaavat tätä tavoitetta edistävän integroivan monialaisen tutkimussuunnan. Samalla he korostavat käyttäytymisen monimutkaisuutta: ainoastaan yksilötekojen ymmärtäminen ei riitä, vaan on tärkeää ymmärtää ilmastovalintoihin vaikuttavia systeemiä, fyysisiä ja sosiaalisia tekijöitä, joiden vastaaminen vaatii aitoa monitieteisyyttä. Monitieteisyys tarkoittaa myös käytettävien tutkimusmenetelmien moninaisuutta. Lisäksi he korostavat kontekstin laajentamisen kulutusvalinnoista kohti muuta ilmastotoimintaan vaikuttavia alueita, kuten yhteisötoimintaan, työyhteisöihin ja politiikkaan vaikuttamiseen. Näihin kohdentuva tutkimus mahdollisesti avaa myös toimenpidekohteita ilmastotoimien lisäämiselle. Poliittikkatoimien tarkoituksenmukainen kohdentaminen tarkoittaa myös yleistettävyyden haasteiden ja eri väestöryhmien tarkempaa tuntemista. Toimenpiteiden valmistelijoilta käyttäytymistieteiden soveltaminen vaatii sekä herkkyyttä että joustavuutta. Kaiken kaikkiaan kirjoittajat kuvaavat tarpeen käyttäytymistieteiden siirtymiseen selkeämmin soveltavaan, käytännön tilanteisiin vastaavaan lähestymistapaan. Poliittikkatoimien valmistelijoilta taas kaivataan käyttäytymistieteellisen tiedon syvällisempää ja tarkoituksenmukaisempaa hyödyntämistä.

Julkaisu: Nielsen, K.S., Cologna, V., Bauer, J.M., Berger, S., Brick, C., Dietz, T., Hahnel, U., Henn, L., Lange, F., Stern, P.C., & Wolske K.S. (2024). Realizing the full potential of behavioural science for climate change mitigation. *Nature Climate Change*

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s41558-024-01951-1>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Näkökulma-artikkeli

Tutkijan kommentti: Tämä näkökulma pyrkii muodostamaan suuntaviivaa entistä tehokkaampaan ja käytännönläheisempään käyttäytymistieteelliseen tiedonmuodostukseen ja sen soveltamiseen ilmastonmuutokseen liittyen. Se on osa laajempaa näkemystä, joka pyrkii linjaamaan keinoja siirtyä käyttäytymistieteiden hallinnollisessa hyödyntämisessä seuraavalle tasolle. Tämä tarkoittaa käyttäytymistieteeseen pohjautuvan näkökulman soveltamista yhdessä muiden tieteenalojen kanssa, sekä tiedon kommunikointiin saavutettavasti. Ilmastonmuutoksen hidastaminen vaatii toimivia ja jatkuvasti kehittyviä toimenpiteitä. Usealla sovellusalueella, kuten terveystieteissä, on käyttäytymisen laajempi ymmärtäminen omaksuttu osaksi niin käytännön toimia kuin tutkimustakin.

6.6 Käyttäytymistiedon hyödyntäminen pientilallisten vakuutusvalinnassa on taloudellisesti kannattavaa

Tiivistelmä: Yksi tapa vähentää pientilallisten ilmastoon liittyviä riskejä ovat indeksipohjaiset vakuutukset. Vakuutuksiin sisältyy kuitenkin huoli siitä, että ne yliajavat olemassaolevia epävirallisia riskinsiirtostrategioita. Choquette-Levy ja kumppanit pyrkivät ymmärtämään tätä kysymystä rakentamalla evolutiivisen peliteoreettisen mallin ja hyödyntämällä aineistoa Nepalista ja Etiopiasta. Heidän tuloksensa viittaavat siihen, että pientilalliset saavuttavat ihanteellisen riskinhallintatilanteen, kun he hyödyntävät sekä virallisia (vakuutus) että epävirallisia riskinsiirtokeinoja. Vain omaa etua tavoittelevat pientilalliset eivät kuitenkaan pysty mallinnuksen mukaan ylläpitämään tätä tilannetta ilmastoriskien kasvaessa. Päinvastoin, maltillisesti altruistiset ja solidaariset pientilalliset pystyvät ylläpitämään ihannetilannetta myös tässä tilanteessa. Mallinnetut käyttäytymistieteelliset toimenpiteet, joiden tavoitteena on lisätä prososiaalisuutta vähentävät tappioita jopa neljänneksen ja lisäävät koko yhteisön tuloja tässä tapauksessa 5 %.

Julkaisu: Choquette-Levy, N., Wildemeersch, M., Santos, F.P., Levin, S.A., Oppenheimer, M. & Weber, E.U. (2024). Prosocial preferences improve climate risk management in subsistence farming communities, *Nature Sustainability*, 7, 282–293.

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s41893-024-01272-3>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Kokeellinen mallintamistutkimus

Tutkijan kommentti: Ilmastonmuutos on maanviljelijöille merkittävä muutos: siinä missä toisille se luo mahdollisuuksia, suuremmalle osalle se näyttäytyy merkittävänä haasteena. Viljelypää tökset ovat usein monivuotisia ja vaativat pitkäjänteistä ennakointia. Ilmastonmuutos muuttaa tätä kontekstia ja lisää epävarmuutta päätöksiin liittyen. Yksi tapa ylläpitää huoltovarmuutta ja tukea maanviljelijöitä on siirtää tätä riskiä mm. erinäisten ilmastovakuutusten avulla. Tämä tutkimus pyrkii vastaamaan huoleen siitä, että tällaiset toimet johtaisivat muiden riskitoimenpiteiden minimoimiseen, joka paradoksaalisesti saattaisi johtaa jopa riskien eskaloitumiseen. Tutkimuksen vahvuus on korkeatasoisen mallintamisen yhdistäminen olemassaolevaan empiiriseen dataan. Tämä lähestymistapa mahdollistaa myös politiikkatoimien mallintamisen, ja tutkijat ovatkin kuvanneet miten asenneriski (oman edun maksimointi) kyetään käyttäytymisinterventioiden osalta siirtämään kohti asenteita, jotka johtavat—mallin mukaan—joustavampaan ja yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan kannalta suotuisampaan tilanteeseen. Vastaavanlaiset agenttipohjaiset mallit ovat erityisen hyödyllisiä, mutta tällä hetkellä vielä erittäin vähän hyödynnettyjä keinoja pyrkiä ymmärtämään laajempaa ja monimutkaisempaa dynaamista toimintaympäristöä. Vastaavaa näkökulmaa voisikin hyödyntää jo politiikkatoimien suunnittelussa, jolloin pystytään sekä lisäämään otollisten seurausten todennäköisyyttä ja hallitsemaan riskejä että samalla kehittämään mallia toimivammaksi empiirisen palautteen perusteella.

7 Henkinen kriisinkestävyys ja informaatioturvallisuus

Tutkija/asiantuntija: Emmi Korkalainen, VNK

Tässä osiossa tarkastellaan henkiseen kriisinkestävyyteen ja informaatioturvallisuuteen liittyviä aiheita käyttäytymistiedon näkökulmista.

7.1 Twitterin käyttö ennustaa merkittäviä vaikutuksia hyvinvointiin, polarisaatioon sekä kuuluvuuden tunteeseen

Tiivistelmä: Twitterin (X:n) käyttöä tarkastelleessa tutkimuksessa tarkasteltiin 252 Twitter-käyttäjän kokemuksia viisi kertaa päivässä seitsemän päivän ajan. Twitterin käyttö oli yhteydessä negatiivisiin hyvinvointivaikutuksiin, poliittiseen polarisaatioon, raivon tunteisiin sekä kuuluvuuden tunteeseen sovelluksen käyttöä seuranneiden 30 minuutin aikana. Tutkimus toteutettiin Yhdysvalloissa.

Twitterin erilaiset käyttötavat olivat yhteydessä erilaisiin kokemuksiin: Twitterin passiivinen käyttö oli yhteydessä huonompaan hyvinvoinnin kokemukseen. Passiivinen käyttö saattoi olla yhteydessä käyttäytymiseen, jossa ihminen käytti sovellusta esimerkiksi paetakseen todellisuutta. Sosiaalisesti aktiivinen käyttö oli yhteydessä korkeampaan kuuluvuuden tunteeseen ja informaation etsintä lisääntyneeseen raivon kokemukseen. Raivolla viitattiin tutkimuksessa joukkoon tunteita, joihin liittyi vihaa, halveksuntaa ja inhoa. Twitterin käyttö viihdetarkoituksessa taas oli yhteydessä lisääntyneeseen polarisaatioon.

Tutkijat pitivät yllättävänä löydöstä, jossa Twitterin viihdekäyttö lisäsi polarisaation kokemusta. Tutkijat spekuloiivat, että yhteys voisi selittyä sosiaalisen median pariin haikutumisella tilanteissa, joissa ihminen kokee ristiriitoja ja etsii harhautusta ajatuksilleen. Toisena selityksenä pidettiin sitä, että Twitteriä viihdetarkoituksessa käyttävät saattavat nauttia mielipiteitä jakavasta sisällöstä.

Twitter-käytön vaikutukset olivat johdonmukaisia myös väestö- ja persoonallisuuspiirteiden erot huomioiden. Tutkijoiden mukaan tätä voi pitää mahdollisena viitteenä siitä, että yksilöllisillä ominaisuuksilla ei ole merkittävää riippuvuutta sosiaalisen median tunnereaktioiden kanssa.

Julkaisu: Oldemburgo de Mello, V., Cheung, F. & Inzlicht, M. (2024). Twitter (X) use predicts substantial changes in well-being, polarization, sense of belonging, and outrage. *Community Psychology* 2, 15.

Linkki: <https://www.nature.com/articles/s44271-024-00062-z>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen/julkaisun luonne: Kyselytutkimus ja tilastollinen analyysi. Esiseulotut osallistujat vastasivat baseline-kyselyyn sekä varsinaiseen kokemuskyselyyn.

Tutkijan kommentti: Kuten tutkimuksessakin huomautetaan, sosiaalisen median pienetkin vaikutukset ihmisiin voivat olla merkitykseltään suuria, kun huomioidaan sosiaalisen median valtavat käyttäjämäärät. On hyödyllistä, että tutkimuksessa tarkasteltiin myös Twitterin passiivisten käyttäjien kokemuksia. Joidenkin arvioiden mukaan jopa 80% Twitterin sisällöstä on tuotettu 10% käyttäjien toimesta. Näiden aktiivisimpien käyttäjien on arvioitu olevan muita käyttäjiä polarisoituneempia. Onkin hyvä huomioda, että Twitterin sisällöt eivät välttämättä edusta kattavasti käyttäjiensä näkemyksiä.

Aiemmin toteutetuissa sosiaalisen median tutkimuksissa on tunnistettu useita sosiaalisen median käytön negatiivisia vaikutuksia käyttäjien hyvinvoinnille. Tässä tutkimuksessa huomioitiin myös käyttäjien positiiviset kokemukset kuuluvuuden tunteeseen liittyen. Onkin tärkeää tunnistaa, että ihmiset käyttävät sosiaalista mediaa eri tavoin ja eri tarkoituksiin.

Tutkimuksen tuloksista ei voida vetää suoria johtopäätöksiä sosiaalisen median vaikutusmekanismeihin. Onko Twitter aiheuttanut vihan tuntemuksia, vai ajaudutaanko Twitteriä käyttämään vihasena? Aiheuttaako Twitterin sosiaalinen käyttö kuuluvuuden

tunnetta, vai käyttävätkö korkeaa yhteisöllisyyden tunnetta kokevat Twitteriä alun perinkin eri tavoin? Jatkossa olisi tärkeää tutkia myös sosiaalisen median käytön pitkäaikaisia vaikutuksia.

7.2 Perus- ja ihmisoikeusseuranta –sivusto kokoaa yhteen yli 100 indikaattoria

Tiivistelmä: Valtioneuvosto seuraa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja niihin kytkeytyviä ilmiöitä ministeriöiden toimialoilla. Kattavaa tilannekuvaa perusoikeuksien tilasta on kuitenkin ollut haasteellista muodostaa, sillä erilainen rekisteritieto on paikoin hajallaan eri viranomaisissa ja muissa instituutioissa. Perusoikeusseuranta –sivusto kokoaa ensimmäistä kertaa yhteen yli sata laadullista ja määrällistä indikaattoria, jotka kuvaavat muun muassa palveluiden saatavuuteen, lastensuojeluun, sananvapauden tilaan, köyhyyteen, asumiseen, väkivaltaan ja viharikollisuuteen liittyviä tilastoja. Indikaattoreiden keskittäminen mahdollistaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kattavampaa ja pitkäjänteisempää seurantaa ja erilaisten trendien tunnistamista.

Indikaattorit on kehitetty osana valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa vuosille 2020–2023. Toimintaohjelman tavoitteena on edistää perustuslain 22 §:ssä säädettyä julkisen vallan velvoitetta turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Indikaattorit ovat suuntaa-antavia, eikä niiden pohjalta voida muodostaa täysin kattavaa kuvaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta kansalaisten arjessa. Indikaattoritiedon tulkinta edellyttää analysointia ja laajemman kontekstin ymmärtämistä. Sivustoa ja seurantamallia kehitetään edelleen.

Julkaisut: Perusoikeusseuranta –sivusto, Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2020-2023, THL:n osallisuusindikaattori

Linkit: Perusoikeusseuranta <https://perusoikeusseuranta.fi/>

Perus- ja ihmisoikeusohjelma 2020-2023 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163280/VN_2021_59.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Osallisuusindikaattori <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>

Vertaisarvioitu: Ei (verkkosivusto)

Tutkimuksen/julkaisun luonne: Viranomaisjulkaisut, tilastotieto

Kommentti: Henkisen kriisinkestävyiden seurantaan ei ole tuotettu yhtä, kattavaa mallia. Henkisen kriisinkestävyiden osalta keskeisiä kuvaajia ovat kuitenkin luottamusta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, turvallisuuden tunnetta ja yhdenvertaisuutta osoittavat indikaattorit. Kattavan ja kootun indikaattoritiedon kehittäminen onkin keskeinen väylä ilmiöiden mallintamiseen ja seurantaan.

Luottamusta, osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuuden tunnetta havainnoimalla on tärkeää tunnistaa niiden välisiä vaikutussuhteita. Esimerkiksi henkilökohtaiseen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat useat muut tekijät, kuten taloudellinen turvallisuuden tunne. Taloudellisella turvallisuudella ja toimeentulolla, terveyden kokemuksella sekä väkivallan ja koulukiusaamisen kokemisella on niin ikään yhteys osallisuuden kokemukseen. Moninaisista riippuvuussuhteista johtuen ilmiöitä tarkastellessa erilaisia indikaattoritietoja tulee kyetä myös vertaamaan ristiin.

7.3 Kremlin disinformaatiokampanjat eivät ole menettäneet merkitystään länsimaaisessa informaatioympäristössä

Tiivistelmä: Hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen (HybridCoE) tuoreessa keskustelupaperissa kyseenalaistetaan länsimaissa esitettyjä arvioita siitä, että Venäjän disinformaatiokampanjat olisivat menettäneet vaikutuksensa länsimaalaisiin yleisöihin. Julkaisun laatineiden tutkijoiden mukaan Kremlin disinformaatiolla on edelleen vaikutusta länsimaaisiin yhteisöihin, joskin vaihtelevalla menestyksellä. Julkaisun ovat laatineet Prahan Charles-yliopiston mediatutkimuksen osaston johtaja Josef Šlerka ja Alankomaiden soveltavan tieteellisen tutkimuksen instituutin (TNO) tutkija Aiden Hogle.

Tutkijoiden mukaan disinformaation levittämisen vaikuttavuutta voitaisiin arvioida tarkastelemalla, 1) missä määrin Kremlin narratiiveja jaetaan ja toistetaan julkisesti; 2)

mielipidetutkimuksissa havaittavien muutoksien kautta; ja 3) tarkastelemalla, miten disinformaatio vaikuttaa julkiseen käyttäytymiseen. Tutkijat toteavat, että narratiivien toistamisen taustalla vaikuttaa kuvitteellinen totuusvaikutus, jossa ihminen uskoo informaation pitävän paikkansa, mikäli törmää siihen usein. Toisaalta myös tiedon toistaminen auktoriteettihahmojen kautta voi lisätä sen vaikuttavuutta. Siinä missä tutkijat pitävät tärkeänä tunnistaa, kuinka paljon Kremlin narratiiveja toistetaan suoraan tiedotusvälineissä, tutkijoiden mukaan olisi hyvä tarkastella laajemminkin, miten länsimaiset tiedotusvälineet ovat omaksuneet Kremlin toistamia viitekehyksiä uutisoinnissaan.

Tutkijoiden mukaan on tärkeää tunnistaa, että muutokset mielipideilmastossa eivät ole välttämättä havaittavissa suorina uskomusten muutoksina, vaan voivat perustua informaatiovaikuttamisen laajempiin tavoitteisiin, kuten epävarmuuden ja pelkojen lisäämiseen. Tutkijoiden mukaan olisikin hyödyllistä tarkastella mielipidetutkimuksista saatua dataa pidemmällä aikavälillä.

Julkaisussa todetaan, että disinformaation vaikuttavuutta ei voida luotettavasti analysoida yksittäisten indikaattoreiden pohjalta. Tutkijat korostavatkin poikkitieteellisen, monimetodisen ja kokeilevan tutkimuksen merkitystä ilmiöiden kattavaksi ymmärtämiseksi.

Julkaisu: Hoyle, A. & Šlerka, J. (2024). Cause for concern: The continuing success and impact of Kremlin disinformation campaigns. *The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats Working Paper 29, 3/2024*.

Linkki: <https://www.hybridcoe.fi/publications/hybrid-coe-working-paper-29-cause-for-concern-the-continuing-success-and-impact-of-kremlin-disinformation-campaigns/>

Vertaisarvioitu: Ei

Tutkimuksen/julkaisun luonne: Asiantuntija-arvio. Julkaisu perustuu julkisiin asiakirja-aineistoihin ja asiantuntijahaastatteluihin.

Tutkijan kommentti: Disinformaatiokampanjoiden vaikuttavuutta arvioitaessa merkityksellistä on se, mitä niiden tavoitteina ja vaikuttavuuden mittareina pidetään. Toisaalta mielipideilmastossa tapahtuneita muutoksia arvioitaessa on myös kyettävä vertaamaan nykytilaa aiempaan mielipideilmastoon. Haasteena on toisin sanottuna se,

että onnistuneen tarkastelun edellytyksenä on tunnistaa kansalaisten joukossa aiemmin vallinneet mielipiteet ja tuntemukset.

Disinformaatiokampanjoiden vaikutusten arviointi esimerkiksi niiden käyttäytymisvaikutusten kautta on vaikeaa, sillä tarkastelussa on usein mahdotonta erotella käyttäytymisen taustalla vaikuttavia lukuisia eri tekijöitä selkeine vaikutussuhteineen. Toisaalta käyttäytymistutkimuksesta tiedetään myös, että ihmisten on vaikea itse luotettavasti arvioida oman päätöksenteon taustalla vaikuttaneiden tekijöiden suhdetta havaittavissa olevaan käyttäytymiseen. Tästä johtuen myös suorilla kyselyillä on hankala saada luotettavaa dataa siitä, missä määrin ihmisten kohtaama disinformaatio on vaikuttanut näiden käyttäytymiseen. Tutkijat nostavat esille tärkeän tarpeen disinformaation tunnistamiseksi ja vaikutusten mittaamiseksi monitieteellisin keinoin.